

יד יצחק ברצבי
המכון לחקר ארץ ישראל וישובה

ירושלים: מראה מקום

מרחבי משמעות, תרבות, דימוי וריאליה מקומית

כנס 'ימי ירושלים' הבינלאומי השני, יד יצחק בן-צבי
ע"ש אשר ושושנה הלוי, בוני ירושלים בחומר וברוח

יג-טו בסיוון תשע"ד
(11-13 ביוני, 2014)

תקצירים

בתמיכת
עוזי ומיכל הלוי
ד"ר דוד וימימה יסלזון
מכון קק"ל לתולדות הציונות וההתיישבות

יד יצחק בן-צבי
רח' אבן גבירול 14, ירושלים
www.ybz.org.il/jerusalem-days-2014

כנס ימי ירושלים הבינלאומי השני של יד בן-צבי, מפנה את נקודת המבט המחקרית והציבורית אל עשרות אתרים דתיים, לאומיים ועירוניים הפזורים במרחבים גאוגרפיים שונים בכל חלקי העיר, סביב האגן הקדוש, במזרח העיר ובמערבה. האתרים השונים – אתרי זיכרון וקברים מקודשים; מתחמים דתיים וחברתיים; חומות, שערים וכניסות לעיר וממנה; הרי מעטפת והרים בתוככי העיר עצמה; מוזיאונים ואנדרטאות – נוצרו ועוצבו בתקופות היסטוריות שונות, מבטאים היבטים ומאפיינים שונים של הדתות והקהילות בעיר, ומהווים חלק ממרקם החיים הייחודי והמשתנה בה ללא הרף. פענוח משמעותם של מגוון האתרים עבור הקבוצות השונות המעצבות בעזרתם את זהותן הקהילתית והמקומית מסייע להבנת התהליכים חברתיים והדתיים אשר התרחשו בירושלים מן העת העתיקה ועד ימינו אנו.

הכנס ילווה כולו בתרגום סימולטני לאנגלית ולעברית וישתתפו בו חוקרים יהודים, נוצרים ומוסלמים מהארץ ומחו"ל העוסקים בירושלים, בעברה ובעיצוב דמותה המתמשך תוך שימוש במגוון רחב של דיסציפלינות – היסטוריה, ארכאולוגיה, אמנות, אדריכלות, גאוגרפיה, פילוסופיה, ספרות, סוציולוגיה ועוד.

הוועדה האקדמית של כנס 'ימי ירושלים' הבינלאומי השני
(לפי סדר הא"ב)

אייל בן-אליהו אוניברסיטת חיפה
מוטי גולני אוניברסיטת תל-אביב
אייל ג'ינאו אוניברסיטה העברית
אריאל הירשפלד אוניברסיטה העברית
אורה לימור אוניברסיטה הפתוחה בישראל
אלונה נצן-שיפטן הטכניון
עודד עיר-שי המכון לחקר ארץ ישראל ויישובה, יד בן-צבי
ג'קי פלדמן אוניברסיטת בן-גוריון
רוני רייך אוניברסיטת חיפה
שרית שלו-עיני אוניברסיטה העברית

הנהלת יד בן-צבי

יעקב יניב מנכ"ל
ראובן גפני סגן ראש המכון לחקר ארץ-ישראל ויישובה

מרכזת הכנס

ליאת אושרי המכון לחקר ארץ-ישראל ויישובה

תכנית הכנס

יום רביעי, י"ג בסיון (11.6)

9:00 דברי פתיחה וברכות

עודד עיר-שי ראש המכון לחקר ארץ ישראל ויישובה

יחיאל לקט ראש מכון קק"ל לחקר הציונות וההתיישבות

9:15–11:15 הר הבית: חקר העבר ועיצוב ההווה

יו"ר: ב"ז קדר

- עמ' 5 ריצ'רד הכט הר הבית היה בידינו: ייצור פולחן וזיכרון באתר קדוש (א)
- עמ' 7 נימימה כהן תיירות מורשת וזיכרון המקדש: כיצד משפיע העתיד על העבר?
- עמ' 9 יובל ברוך ודבי סנדהוס המחקר הארכאולוגי של הר הבית: בין המצוי לרצוי
- עמ' 11 רוני רייך מבט חדש על כתלי הר הבית לאור החפירות החדשות

11:30–13:30 ירושלים הרים סביב לה

יו"ר: שרית שלו-עיני

- עמ' 13 איתן בר-יוסף "הפסגה" בתרבות האנגלית של המאה ה-19
- עמ' 15 רונית שורק אנה טיכו ולאופולד קרקואר: הרי ירושלים כמשל
- עמ' 17 חוסני אלח'טיב שחאדה אסכולת ירושלים: הר הבית באמנות הפלסטינית
- עמ' 19 יעל שנקר הר הבית בשיח התרבותי של הציונות הדתית: בין אוטופיה לריאליה

13:30–14:30 הפסקה

14:30–16:30 הר הזיכרון הלאומי: עיצוב ומשמעות

יו"ר: ארנון גולן

- עמ' 21 מולי ברוג הר הזיכרון: ממדים פוליטיים וסמיוטיים של הנצחת השואה בירושלים
- עמ' 23 מוטי גולני כיסופים לחוד, מעשים לחוד: הר הזיכרון כביטוי פיזי וסמלי למדיניות הציונית/ישראלית בשאלת ירושלים
- עמ' 25 אסף זלצר הר הרצל בין העיר והבירה
- עמ' 27 אבנר בן עמוס שני מרחבי זיכרון לאומיים: ישראל – הר הרצל; צרפת – פריז

17:00–18:45 העיר כתרבות. מושב חגיגי

יו"ר: עודד עיר-שי

ברכות

יעקב יניב מנכ"ל יד בן-צבי

נציג משפחת הלוי

הענקת פרס יד בן-צבי לחקר ירושלים ע"ש עוזי ומיכל הלוי לפרופ' יהושע בן-אריה, על ספרו: ירושלים היהודית החדשה בתקופת המנדט: שכונות, בתים, אנשים.

- עמ' 29 אביגיל ווד להקשיב לעיר העתיקה בירושלים (א)

ג'קי לוי במופע: ירושלים – עיר שחברה לה יחדיו

יום חמישי, י"ד בסיוון (12 ביוני)

9:00–9:30 הרצאת פתיחה

יו"ר: מנחם הירשמן

נעמי קולטון-פרום אבניה הקדושות של ירושלים, זמנים קוסמיים ונרטיבים של ישועה (א) עמ' 31

9:30–11:30 עיר מתים מקודשת

יו"ר: אורה לימור

עמ' 33 דורון בר בין שמים לבין ארץ: בתי הקברות היהודיים של ירושלים

עמ' 35 ח'צר סלאמה ותאופיק דעאדלה מסעי זיארה לירושלים, ממילא על ציר העלייה לרגל

עמ' 37 אנתוני בייל קבר חי: כלאו של ישו בכנסיית הקבר (א)

עמ' 39 נורית שטדלר על עקרונות ובתולות: טקסי קבר-רחם בפולחן של מרים ורחל

12:00–14:00 על החומות ומבעד להן

יו"ר: יורם צפרייר

עמ' 41 אייל בן-אליהו מהי נקודת ההתחלה? – בין יהושע להדריאנוס

עמ' 43 שלום צבר חומת ירושלים ושעריה באמנות: בין יהדות לנצרות

עמ' 45 ראובן גפני תיחום, תודעה והלכה: חומת העיר העתיקה בתודעת

עמ' 47 בני היישוב הישן בירושלים, 1850–1948

עמ' 47 וונדי פולן דימוי חדש לירושלים: חומת העיר וגדר ההפרדה (א)

14:00–15:00 הפסקה

15:00–17:00 בין מציאות לייצוג

יו"ר: ג'קי פלדמן

עמ' 49 נעם שובל מוזאונים כמנוף לפיתוח עירוני? מקרי בוחן בירושלים

עמ' 51 יוני מנדל הצדדים המוזיאולוגיים של הסכסוך: מאבק, טריטוריה וירושלים

עמ' 53 בתערוכת הטרור הישראלית ובמוזיאון אבו-ג'יהאד הפלסטיני

עמ' 55 אלונה נצן-שפטן עוד נמשכת השרשרת: מוזיאונים חדשים למורשת בסביבות הכותל

עמ' 55 גיימס ביילו ירושלים האוונגלית: שחזורים ודילמת האותנטיות (א)

17:30–19:00 "בירושלים": הסרט והזיכרון

סנדרה המאירי דברי מבוא והקדמה לסרט

הקרנת סרטו של דוד פרלוב "בירושלים" (1963)

חיים באר רגע לפני שעזבתי: זיכרונות ירושלמיים

(א) = אנגלית

כל ההרצאות ילוו בתרגום סימולטני

יום שישי, ט"ו בסיוון (13 ביוני)

סורים לקהל הרחב:

"כותבות הכל במכחול" | עשרה קבין של תרבות ויופי במסגרת סיורי "קצר וקולע"

לפרטים ולהרשמה: 02-5398855 | had@ybz.org.il

הר הבית היה בידינו: ייצור פולחן וזיכרון באתר קדוש (א) ריצ'רד הכט, אוניברסיטת קליפורניה בסנטה ברברה

בשנת 1966 פרסם ריצ'רד ל. רובנשטיין את ספרו *After Auschwitz: Radical Theology and Contemporary Judaism*, שבין דפיו הסתתרה מסה חשובה מאוד על התפתחות הפולחן היהודי לאחר חורבן המקדש, פולחן שבו תפסה התפילה את תפקיד טקסי המקדש. התחלפותם של טקסי קורבנות היתה תהליך היסטורי רגיל, אף על פי שראשיתו כאן היתה כתגובה להחרבת ירושלים על ידי הרומאים. רובנשטיין לא יכול היה להעלות בדעתו שכיוונו של תהליך התחלפות זה יתהפך אי-פעם. בשנת 1992 פרסם רובנשטיין מהדורה שנייה וכתורת המשנה של מהדורה זו, שעברה עדכונים רבים, היתה היסטוריה, תאולוגיה ויהדות בת זמננו. אבל בירושלים התרחשו בינתיים שינויים. הפרק על בית הפולחן בבית המקדש ועל התפתחותה של התפילה כתחליף נעלם, ובמקומו בא פרק חדש לגמרי בשם "מלחמה, ציונות, ומרחב מקודש". כעת הבין רובנשטיין, התאולוגי הליברלי, את העוצמה הטמונה במרחב מקודש, וכיצד, בעקבות מלחמת ששת הימים וה"נגיעה" באבני הר הבית, עוברות היהדות וישראל שינוי אשר ציער אותו.

הר הבית הוא הקשר יוצא דופן המצריך ניסוח מחדש של הבנתם של מקומות קדושים והקשר שלהם לזהות ולזיכרון קיבוצי. "הר הבית בידינו", ההודעה המפורסמת של מוטה גור לעוזי נרקיס, היתה רק ראשיתה של סדרת משמעויות אשר ניתנו לאתר זה במשך כמעט חמישים השנים שחלפו מאז מלחמת ששת הימים, ובכל פעם השתנה מעמדה הפולחני. בהרצאה זו נראה כיצד אתרים מקודשים לעולם אינם סטטיים: משמעויותיהם הם תוצאה של מאבקים על השליטה בהם וכיצד מתממש בהם הזיכרון הלאומי הקולקטיבי. נחקור את נקודות המגע בין קדושה, זהות וזיכרון קיימים וכאלה שנבנים באמצעות עבודתם של כמה מחברים.

אטען שיש שני סוגי מקומות קדושים. ראשית, ישנם מקומות קדושים "סדרתיים", שבהם הטענה לזכויות מקוטעת מנקודת הראות של ההיסטוריה או הזמן: המקום היה שייך לקהילה או למסורת כלשהי בזמן מסוים, אך הן אינן יכולות להמשיך לקיימה. מי שתובעים לעצמם את המקום בהווה עלולים להשמיד שרידים של מסורות קודמות, או להשתמש בשרידים החומריים של מסורות קודמות כדי לבנות משמעות מרחבית חדשה או נגדית. שארט, ההגיה סופיה ואבו מנה הם דוגמאות למקומות כאלה.

שנית, יש מקומות עם קדושה דיאלקטית שבהם יותר מעם, מסורת, אומה או קהילה יחידות טוענות בו-זמנית לזכות. היסוד החשוב ביותר באתרים אלה הוא שבשעה שאחת הקהילות בונה את משמעותם, האחרות נאלצות להעצים את טענתן לזכות על המקום כדי לא לאבדה. בעיני כל אחת מהן נוכחותן של האחרות היא חילול קודש שאפשר לסלקו רק על ידי טקסים אלימים שנועדו לשנות ולהגביל את הגישה לאתר. הר הבית/חרם אל שריף וקבל רחל הם דוגמאות למקומות עם קדושה דיאלקטית.

The Temple Mount Was in Our Hands: The Production of Sacrality, Identity, and Memory at a Sacred Site

Richard D. Hecht, University of California, Santa Barbara

In 1966, Richard L. Rubenstein published *After Auschwitz: Radical Theology and Contemporary Judaism*. Tucked into its pages was a very important essay about how Jewish ritual had developed after the destruction of the Temple and the way prayer became the functional equivalent of the rituals of the Temple - a normal process, although here initiated in response to the Roman destruction of Jerusalem. In 1966 Rubenstein could not imagine that this process of functional substitution could ever be reversed. In 1992 he published a second edition of his book that was subtitled *History, Theology and Contemporary Judaism*. By then things had changed in Jerusalem. The chapter on the Temple's ritual and the substitutionary evolution of prayer was gone and in its place was a completely new chapter titled "War, Zionism and Sacred Space." Now Rubenstein, the liberal theologian, realized the potency of sacred space and how the Six Day War and "touching" the stones of the Temple Mount changed Judaism and Israel, a change he lamented. The Temple Mount provides an extraordinary context to re-theorize sacred places and their relationships to identity and collective memory. Motta Gur's famous radio message to Uzi Narkis "the Temple Mount is in our hands" represented only the beginning of a series of meanings that have been given to this site in the nearly fifty years since the end of the Six Day War, and each time its sacrality was substantially altered. This paper will examine how sacred sites are never static; their meanings are the result of struggles over who will control them and how collective, national memory will be materialized there. We will explore the intersections between a produced or contingent sacrality, identity, and memory through the work of several writers.

I will argue that there are two types of sacred places: First, there are sequential sacred places where history or time have segmented claims to a place. One community or tradition may have claimed a place at some point in the past, but that claim no longer can be exercised. Those who claim the place in the present may obliterate traces of earlier traditions; they may reuse the earlier tradition's material remains to reconfigure new or oppositional spatial meanings. Chartres, Hagia Sophia, and the Abu Mina are examples of sequentially sacred places. Second, there are dialectical sacred places where two or more peoples, traditions, nations, or communities lay claim to one site simultaneously. The most significant element in these sites is that as one community builds the meanings of the site, the other community or communities are forced to intensify their claims or have their own claims dissolve. Both communities will understand the presence of the other as a form of profanation which can only be removed through rituals of violence, which are intended to transform and restrict access to the site. The Temple Mount/Al-Haram al-Sharif and the Tomb of Rachel are examples of dialectically sacred places.

תיירות מורשת וזיכרון המקדש: כיצד משפיע העתיד על העבר? ימימה כהן, האוניברסיטה העברית

הרצאה זו תעסוק באופן בו מעוצב הזיכרון של בית המקדש במרחב התיירותי מסביב להר הבית. בית המקדש הוא מקרה בוחן מיוחד של אובייקט נעדר. בניגוד לאתרי מורשת ומבנים היסטוריים אחרים אשר נהרסו לאורך השנים, בית המקדש מתייחד בכך שרבים מקווים ומחכים לחזרתו. ככזה, יש לו מעמד מיוחד של מבנה אשר קשור גם לעבר וגם לעתיד. על אף העדרו, בית המקדש הוא מוטיב מרכזי באתרי המורשת מסביב להר הבית. הרצאה זו תדגים כיצד תפיסת עתידו של המקדש משפיעה על האופן בו מוצג העבר, ותצביע על הקשר בין תפיסה זו לבין פיתוח טענה לאותנטיות.

ההרצאה תעסוק באתרי המורשת המקיפים את הר הבית: מנהרות הכותל המערבי, הגן הארכיאולוגי ירושלים – מרכז דוידסון ותערוכת כלי מכון המקדש של מכון המקדש. בכל אחד מאתרי תיירות אלה מופיע בית המקדש כנושא מרכזי. דרך בחינה של סיורים מודרכים ומודלים של בית המקדש אראה כיצד כל ייצוג של בית המקדש בהווה מושפע מתפיסות לגבי עתידו של המבנה ומגיב להן, בין אם מדובר בציפייה לעתיד זה, בחשש מפניו או בהכחשתו.

במרכז דוידסון לא מקבלים את עתידו של המקדש ומכחישים אותו, ולכן הוא מוצג כשייך לעבר בלבד. האתר בונה את הטענה שלו לאותנטיות דרך הדגשת הערך הארכאולוגי והמדעי של הממצאים בשטחו. לעומת זאת, במנהרת הכותל חוששים מהעתיד של המקדש ונרתעים מהעיסוק בו. מסיבה זו המבנה מתורגם להווה בדרך שבה כותל המערבי מוצג כמחליפו. האתר מציג את עצמו כאמיתי על ידי יצירה של חוויה רגשית ואותנטית תוך חיבור המסרים לזהות המבקרים. לבסוף, במכון המקדש מצפים לשובו של המקדש ולכן ממקמים את המבנה בעתיד. חפצים שמוצגים בו נוצרו מחדש בדיוק בהתאם להוראות ההלכה, והאותנטיות שלהם מבוססת על השימוש העתידי שלהם בבית המקדש השלישי.

Heritage Tourism and the Memory of the Temple: The Influence of the Future on the Past

Yemima Cohen, The Hebrew University of Jerusalem

This paper will examine the ways in which the memory of the Ancient Temple is shaped in the touristic space around the Temple Mount. The Temple is a rare case study of an absent object. The Temple is unique among other heritage sites and historical buildings that have been destroyed over the years in that many hope and expect its reconstruction. As such, it has a special status as a structure that is linked both to the past and to the future. In spite of its absence the Temple remains a central motif in heritage sites around the Temple Mount. This paper will present examples of the ways in which conceptions of the future of the Temple shape representations of the past, and will show the link between them and the development of claims for authenticity.

The paper will cover heritage sites surrounding the Temple Mount: the Western Wall Tunnel, the Jerusalem Archeological Park – Davidson Center, and the vessels exhibit at the Temple Institute. The Temple plays a central role in each of these sites. Through an examination of the guided tours and models of the Temple, I will show how every current representation of the Temple is influenced by, and reacts to, ideas about its future – whether they are hopeful anticipation, fear, or denial of its future.

The Davidson Center denies and rejects the future of the Temple. It presents the Temple as belonging only to the past and establishes its claim for authenticity through stressing the archeological and scientific value of the finds it contains. In Temple Wall Tunnel, on the other hand, the future of the Temple is regarded with trepidation and the subject is avoided. It translates the Temple into the present with the Western Wall as its replacement, and presents itself as authentic by offering the visitor an emotional experience, making a connection between its messages and the identity of the visitors. Finally, the Temple Institute expects that the Temple will be rebuilt and therefore places it in the future. The Temple Institute presents vessels that were manufactured to the exact specifications of halakha and their authenticity is based on their intended purpose in the Third Temple.

המחקר הארכאולוגי של הר הבית: בין המצוי לרצוי יובל ברוך ודבי סנדהוס, רשות העתיקות

המחקר הארכאולוגי של הר הבית החל כבר בראשית המאה הי"ט, כאשר מספר מצומצם של נוסעים וחוקרים מערביים ביקרו במתחם ותעדו חלק מהמבנים שבו, בכללם החללים תת-קרקעיים, בורות המים ורשת התעלות שמתחת לרחבת הר הבית. מחקרים אלה הובילו להצטברות תיעוד אדריכלי ואומנותי מקיף של המונומנטים המרכזיים בהר הבית, והיו הבסיס העיקרי להבנת תולדותיהם והתפתחותם של מתחם הר הבית ושל המבנים שבו.

ידוע כי בשל הרגישויות הדתיות והפוליטיות הכרוכות במקום לא התאפשר לחוקרים, במיוחד ישראלים, לערוך בו חפירות ארכאולוגיות מסודרות. למעשה מעולם לא נערך במתחם מחקר ארכאולוגי יסודי למעט חפירות בדיקה מצומצמות שערך רוברט המילטון בתקופת המנדט הבריטי בהקשר של עבודות שיפוץ מסגד אל-אקצה ומספר בדיקות שנערכו בתקופת השלטון הירדני.

בשנים האחרונות, נערכה בהר הבית סדרת עבודות שיפוץ בפיקוח ארכאולוגי מטעם רשות העתיקות. גם אם את העבודות לא ליווה מחקר ארכאולוגי יסודי, בזכותן עלה בידנו לאסוף באופן שיטתי מידע ארכאולוגי ייחודי השופך אור נוסף על האתר.

בהרצאה זו נציג לראשונה בצורה מסודרת קווים עקרוניים לעבודות הרשות בהר הבית ונעמוד על חלק מהממצאים הארכאולוגיים שהתגלו במהלך הפיקוח על העבודות הנעשות בו. ממצאים אלה הם לדעתנו תוספת ייחודית למחקר על האתר.

Archeological Research of the Temple Mount: Ideals and Reality

Yuval Baruch and Debbie Sandhaus, Israel Antiquities Authority

The archeological research of the Temple Mount had its beginnings in the 19th century when a small number of Western travelers and researchers visited the site and documented some of its structures, including the subterranean spaces, the cisterns, and the network of tunnels under the Temple Mount platform. Comprehensive architectural and artistic documentation of the main Temple Mount monuments accumulated as a result of these studies and served as the central resource for understanding the history and development of the site and the structures it contains.

Due to the religious and political sensitivities of the location, researchers were not able to conduct systematic archeological excavations on the site. In fact, except for the limited excavations conducted by Robert Hamilton during the period of the British Mandate in connection with the restoration of Al-Aqsa Mosque, and several archeological examinations during the time of Jordanian rule, no systematic survey of the site has ever been conducted.

In recent years, a series of construction activities have been conducted on the Temple Mount under the supervision of the Israel Antiquities Authority. Although not accompanied by thorough archeological research, these activities allowed us to systematically collect archeological data that shed more light on the site.

In this paper we will present, for the first time, the principles that guided the supervision of these activities excavations, and some of the finds that were discovered during the supervision. In our view, the finds represent a unique contribution to the study of the site.

מבט חדש על כתלי הר הבית לאור החפירות החדשות
רוני רייך, אוניברסיטת חיפה

ההרצאה תעסוק בכותלי הר הבית – המפעל הגדול ביותר שנבנה בארץ ישראל בעת העתיקה. לאחרונה הצטברו נתונים חדשים, חלקם שנויים במחלוקת, אשר נוגעים בין השאר ליסודות הקירות ותאריך בנייתם, לאבנים הגדולות שבכתלים, לאופן הבנייה, לקשת רובינסון המשולבת בכותל המערבי, וכן להשלכות של מפעל בנייה ענק זה על האוכלוסייה של ירושלים ועל מבנה העיר.

A Fresh Look at the Temple Mount Walls in Light of Recent Excavations

Ronny Reich, Haifa University

This paper will focus on the Temple Mount Walls – the largest building project ever undertaken in Palestine in ancient times. New and sometimes controversial data were collected recently concerning the walls' foundations and the date of their construction, the large stones in the walls, the construction methods used, and Robinson's Arch that is integrated into the Western Wall. The paper will examine the impact that this vast building project had on the population of Jerusalem and the structure of the city.

”הפסגה” בתרבות האנגלית של המאה ה-19 איתן בר-יוסף, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

כשהגיעו מתרגמי מהדורת המלך גיימס של התנ”ך (1611) אל תחילת ספר דברים פרק ל”ד (“וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב, אֶל-הַר נֶבֹ, רֹאשׁ הַפְּסָגָה, אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ”) הם החליטו, כמו כמה מקודמיהם, להותיר את המילה ”פסגה” על כנה (Then Moses climbed Mount Nebo) (from the plains of Moab to the top of Pisgah). כך הפכה ה”פסגה” לחלק בלתי נפרד מהנוף התרבותי האנגלי. לפי מילון אוקספורד, המלה משמשת בדרך כלל בצירוף Pisgah sight או Pisgah view, כלומר ”מראה קלוש או הבלחה של דבר-מה בלתי-מושג או רחוק”, ממש כמו מראה הארץ שבה צפה משה מפסגת הר נבו: ”הָרְאִיתִךָ בְּעֵינַיִךְ, וְשָׁמָּה לֹא תַעְבֵּר.”.

שימוש ראשון במונח הזה נעשה בראשית המאה ה-17. ב-1650 פרסם איש הכנסייה וההיסטוריון תומס פולר (Fuller) את ספרו A Pisgah Sight of Palestine – חיבור מפורט על הגאוגרפיה של ארץ ישראל. הוא הודה בפתח ספרו כי מחקר פיזי של ארץ כנען אינו הכרחי לשם גאולה, אך מיהר להבהיר כי לימוד הגאוגרפיה המקראית תורם רבות להבנת ההיסטוריה של התנ”ך.

היחסים המורכבים בין ”כאן” ל”שם” שעמדו בלב התיאור המקראי (כלומר במרחק בין פסגת ההר לבין הארץ הבלתי מושגת) וקיבלו משמעות חדשה בתרגום לאנגלית (כלומר בפער בין המלה העברית לאותיות הלועזיות) זכו לביטוי חמקמק עוד יותר בספרו של פולר. הספר ספק מפריד ספק מחבר בין אנגליה לבין ארץ הקודש – אבל גם בין הארץ המובטחת כטריטוריה גאוגרפית ממשית לבין ”הארץ המובטחת” כמרחב מדומיין.

דימויה המורכב של ה”פסגה” בתרבות האנגלית – אשר התמוזג, החל מסוף המאה ה-18, עם מקומה של ה”פסגה” בתרבות הרומנטית מצד אחד ובספרות הקולוניאלית מצד אחר (שבה הצפייה על הנוף מתורגמת לרוב לתפיסת בעלות) – עיצב את חוויותיהם של החוקרים, הנוסעים והתיירים האנגלים אשר הגיעו לארץ ישראל במהלך המאה ה-19. מורכבות זו באה לידי ביטוי מובהק במפגש עם הר הזיתים: יותר מכל מקום אחר בירושלים (או אפילו בארץ ישראל), ההר והמראה הנשקף ממנו גילמו את השאיפות והסתירות שעיצבו את יחסם של האנגלים לנוף הארץ הקדושה. בהרצאתי אקשור בין כתבי הנוסעים, על ירושלים בכלל ועל הר הזיתים בפרט, לבין יצירות אחרות הממקמות את המבט על ”ארץ הקודש” במרחב האנגלי.

The Pisgah in 19th Century English Culture

Eitan Bar-Yosef, Ben-Gurion University of the Negev

When the translators of the King James Bible (1611) reached the beginning of the 14th chapter of the Book of Deuteronomy they decided, like some of their predecessors, to keep the Hebrew word "Pisgah": "Then Moses climbed Mount Nebo from the plains of Moab to the top of Pisgah." In this way Pisgah came to be part of the English cultural landscape. According to the Oxford English Dictionary, the word usually appears as part of the expressions "Pisgah sight" or "Pisgah view," meaning a slight view of something unreachable or distant, just like the view Moses had from the summit of Mount Nebo: "I have let you see it with your own eyes, but you will not cross into it." The first use of this term was in the beginning of the 17th century. In 1650 the clergyman and historian Thomas Fuller published his book *A Pisgah Sight of Palestine*, which contained a detailed geography of the Holy Land. In the beginning of the book he admitted that studies of terrestrial Canaan were not essential to salvation, but was quick to clarify that learning biblical geography would contribute much to the true understanding of the history of the Bible. The complex relations between "here" and "there" at the heart of the biblical description (i.e. the distance between the mountain summit and the unreachable land) assumed a new meaning in the English translation (in the distance between the Hebrew words and their transcription) and were formulated in Fuller's book as an evasive connection. Fuller both separates and links England and the Holy Land – but also the Promised Land as a real geographical territory and the "Promised Land" as an imaginary space. The complex notion of the "Pisgah" in English culture – that since the end of the 18th century merged, on the one hand, with the role of the summit in romantic literature, and, on the other hand, with its role in colonialist literature (where surveying the landscape usually means taking ownership of it) – shaped the experiences of British researchers, travelers, and tourists that visited Palestine in the 19th century. This complexity is most clearly expressed in their encounter with the Mount of Olives: more than any other place in Jerusalem (or even in Palestine), this mountain, and the view from it, embodied the aspirations and contradictions that shaped their relationship with the Holy Land. I intend to link the writings of travelers, about Jerusalem and the Mount of Olives in particular, with other works that place the view of the Holy Land within the English landscape.

אנה טיכו ולאופולד קרקואר: הרי ירושלים כמשל רונית שורק, מוזיאון ישראל, ירושלים

אנה טיכו ולאופולד קרקואר התבוננו באותם הרים ממש; שני האמנים יוצאי וינה תיאררו את הרי ירושלים במשך כל שנות יצירתם. שניהם נזקקו לתקופת הסתגלות בהגיעם ארצה (טיכו ב-1912, קרקואר ב-1925), ולאחר שהתרגלו למציאות החדשה ולאור הבוהק הפכה עבורם ירושלים למקור השראה שופע. טיכו וקרקואר יצרו רישומים על נייר, בעיקר בגרפיט, גיר ופחם. הם מיעטו להשתמש בצבעים והתרכזו במבנים העתיקים, בדמויות קשות היום שהסתובבו בסמטאות, בצמחיה, ובעיקר בהרים המקיפים את העיר. הם חזרו ורשמו את הנוף בעקשנות ובסבלנות, לבדם מול הגבעות הצחיחות. טיכו נהגה לצאת אל הטבע בגפה והמשיכה לעשות זאת גם בתקופות של מתיחות פוליטית. בבגרותה, כשעייפה ממסעותיה, רשמה את ההרים מזיכרונה. קרקואר רשם בלילות, יתכן שלעתים נעזר בתצלומים שהזכירו לו את המקומות שמהם התרשם לאור היום. הנוף היה חולייה מקשרת מהותית ביניהם לבין הארץ החדשה; הוא חישל אותם והוביל את יצירתם אל הגיבוש והבשלות.

למרות הדמיון הרב בין עבודותיהם, מבט מעמיק חושף הבדלים בין תפיסותיהם את הנוף. את טיכו הובילו תוואי השטח אל ההפשטה ואל תחושה מיסטית הניכרת ביצירותיה המאוחרות. על יצירות אלה שורה נוכחות בלתי נתפסת המעניקה להרים הילת קדושה. קרקואר, אדריכל בעיסוקו ובהשקפתו, לא ויתר על הפרטים ופנה דווקא לכיוון ארצי ואיתן. הוא בנה את הנוף מהיסודות והעניק לו טיפול מרוכז ודקדקני. ההרים שלו מתרוממים שכבה אחר שכבה, חלקם מחוזקים בעזרת מבנים או עצים הנרמזים בהם.

טיכו וקרקואר יצקו לתיאורי ההרים את אהבתם לנוף, אך גם את בדידותם. רישומיהם נוצרו מתוך הכרות עמוקה ורבת שנים עם ההרים. הללו הפכו לתמצית יצירתם ולביטוי המובהק ביותר הן של התרשמותם מהעולם שסביבם והן של עולמם הפנימי.

Anna Ticho and Leopold Krakauer: The Mountains of Jerusalem as a Parable

Ronit Sorek, Israel Museum, Jerusalem

Anna Ticho and Leopold Krakauer looked at exactly the same mountains. Both Viennese artists drew the mountains of Jerusalem throughout their creative years. Both needed time to adapt after their arrival (Ticho in 1912, Krakauer in 1925) and once they got used to the new reality and the bright light, Jerusalem became a source of abundant inspiration for both of them. Ticho and Krakauer produced drawings on paper, mainly in graphite, chalk, and charcoal. They rarely used colors and concentrated on the ancient buildings, the hard-toiling characters in the alleys, the vegetation, and, mainly, on the mountains that surrounded the city. They drew the landscape repeatedly and patiently, alone in front of the barren hills. Ticho would go by herself into nature and would do so even in times of political tension. In her later years, when she was tired of traveling, she drew the mountains from memory. Krakauer would work at night, possibly using photographs that reminded him of the places that impressed him in the daylight. The landscape was an important link with the new land for both of them; it invigorated them and led them to artistic maturity.

In spite of the considerable similarities between their works, careful examination exposes differences in their perceptions of the landscape. Ticho was led by the topography towards abstraction and a mystical sense that is visible in her later works. These works are imbued with an imperceptible sense of presence that gives the mountains an aura of holiness. Krakauer, an architect by profession and in his approach, insisted on details and veered in a more earthly and robust direction. He constructed the landscape from its foundations and treated it with great accuracy. His mountains rise layer by layer, some supported by structures or trees that are hinted at in them.

Ticho and Krakauer cast into their impressions of the mountains their love of the landscape, but also their solitude. Their works were created through a profound long acquaintance with the mountains, which became the essence of their creation and the highest expression of their impressions of the surrounding world as well as of their inner worlds.

אסכולת ירושלים: הר הבית באמנות הפלסטינית חוסני אלח'טיב שחאדה, מכללת לוינסקי לחינוך ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב

בהרצאה זו אני מבקש לעקוב אחר התפתחותה של הפעילות האמנותית החזותית בירושלים ומחוצה לה מסוף המאה ה-19 ותחילת המאה העשרים ועד ימינו, והדגש יהיה על תיאורי ירושלים והר הבית כסמל לאירועים ההיסטוריים שהתרחשו במקום. ההרצאה תתמקד בהשפעת האירועים ההיסטוריים אשר פקדו את אזורנו מאז מלחמת 1948, דרך מלחמת ששת הימים, אירועי האינתיפאדה והשפעת תהליך השלום. רישומיהם של היוצרים הפלסטינים בארץ ומחוצה לה משקף נאמנה את מרכזיותה של ירושלים, בעיקר את הר הבית, בכל הקשור למאבק הפוליטי המתנהל בין הפלסטינים לישראל מאז תחילת הסכסוך על המקום.

המחקרים המעטים העוסקים בהתפתחות האמנות הפלסטינית מצביעים על קיומה של פעילות אמנותית משגשגת במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה ותחילת המאה העשרים. עיקר הפעילות היה בירושלים, והאמנים עסקו לרוב בנושאים דתיים נוצריים אשר שיקפו לא רק את זהותם הדתית של האמנים אלא גם את זהותם של צרכני היצירות, אשר לרוב היו מוסדות כנסייתיים או צליינים שהגיעו לארץ הקודש. לכן היו הנושאים שטופלו קשורים לסצנות מחיי ישו, מריה וקדושים אחרים בנצרות. עבודותיהם של האמנים הפלסטינים אשר פעלו בירושלים ומחוצה לה הושפעו בעיקר מצירי האיקונות הביזנטיות, אבל הם הצליחו להכניס לעבודותיהם גם תכנים ייחודיים משלהם. ההתפתחויות הפוליטיות המסעירות בארץ סביב הסכסוך היהודי-פלסטיני וסוגיית חלוקת הארץ הביאה לשינוי בתכנים אלו והיו אמנים שהחלו לצייר את ירושלים ואת הר הבית במתכונת אחרת, הקשורה למורשתה הערבית-אסלאמית. בעקבות הנכבה והקמת מדינת ישראל, הלכו והתבססו באמנות הפלסטינית עקרונות הלאומיות ותיאורי הנכבה והפליטות. לאחר כיבושה במלחמת ששת הימים הפכה ירושלים לסמל המאבק הפלסטיני ותפקיד זה התחזק יותר עם האינתיפאדה הראשונה והשנייה ובעקבות אירועי המאבק הפלסטיני על שחרור פלסטין.

The Jerusalem School: The Temple Mount in Palestinian Art

Housni Alkhateeb Shehada, Levinsky College and Ben-Gurion University of the Negev

In this paper I would like to trace the development of visual arts in Jerusalem and outside it since the turn of the century until the present, and focus on images of Jerusalem and the Temple Mount as symbols of the historical events that took place there. The paper will focus on the influences of the historical events that took place in the region since the war of 1948, through the six-day war, the Intifada, and the peace process. The works of Palestinian artists inside and outside Palestine accurately reflect the centrality of Jerusalem, and the Temple Mount in particular, in all aspects of the political struggle that has been taking place between the Palestinians and Israel since the beginning of the conflict over this site.

The few studies that examine the development of Palestinian art point to the existence of thriving artistic activity in the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century. Most of this activity took place in Jerusalem, and its subjects were mostly Christian ones, which reflected not only the religious identity of the artists but also that of their clients, which were often Church organizations or pilgrims visiting the Holy Land. Common subjects were therefore scenes from the life of Jesus, Mary, and other Christian saints. The works of Palestinian artists who operated inside and outside Jerusalem were influenced mainly by Byzantine icons, but they were also able to add unique content of their own. The tumultuous political developments related to the Jewish-Palestinian conflict and the issue of partition of Palestine brought about changes in the themes of these works. Some artists began to portray Jerusalem and the Temple Mount in a different form, linking it to its Arabic and Islamic heritage. Following the Nakba and the creation of the State of Israel, the principles of nationalism and images of the Nakba and of refugees took hold in Palestinian art. After the conquest of Jerusalem in the Six Day War, Jerusalem became the symbol of the Palestinian struggle. This was reinforced by the first and second Intifadas and other events in the struggle for the liberation of Palestine that followed.

הר הבית בשיח התרבותי של הציונות הדתית: בין אוטופיה לריאליה יעל שנקר, מכללת ספיר

בציונות הדתית נתפס הר הבית במשך שנים רבות כמקום שבשל קדושתו העלייה אליו היא בגדר איסור, והיא בבחינת איווי שיתמלא ב"אחרית הימים". איסור זה נתפס לא רק כפועל יוצא של התרחשויות פוליטיות, אלא בעיקר בשל אי-אפשריותה של הטהרה הנדרשת על פי ההלכה לצורך העלייה להר. עם השנים, הן בשל מה שנתפס כ"יותר" פוליטי או דתי לאנשי הווקף מצד מדינת ישראל על שליטה ממשית בהר הבית, והן בשל התגברותן של תפיסות משיחיות, ההתכוונות לעלייה אל הר הבית נעשתה מורגשת יותר. אם התוכנית שהגתה "המחותרת היהודית" לפיצוץ המסגדים שעל ההר הוצגה לעתים בשיח הדתי-לאומי כמייצגת שוליים אזוטריים, הרי שבשנים האחרונות, גם אם אין ניסיונות ממשיים לקרב את האוטופיה של "טיהור ההר", מתגברת נוכחותם של עולי רגל יהודים הבאים למקום, כשגרה יומיומית או במסגרת טקסי חיים (כגון בר מצווה וחתונה). נוכחות זו נתפסת כדרך חלופית לקרב את האוטופיה של הגאולה הממירה את המסגדים המוסלמיים בבית המקדש העתידי.

ההרצאה תבחן את האופן שבו מיוצגים שינויים אלה בשיח התרבותי של הציונות הדתית, בעיקר דרך שני טקסטים מרכזיים: הרומן "עת הזמיר" של חיים באר, והסרט "ההסדר" של יוסף סידר. הצגת התפיסות הבאות לידי ביטוי ביצירות אלה כלפי התהליך תאפשר לא רק להבין מהן הסכנות או ההסתייגויות שעליהן מצביעים סידר ובאר, אלא גם את נוכחותו הגוברת של הקיום האוטופי בתוך היומיום של חלקים מציבור זה.

The Temple Mount in the Cultural Discourse of Religious Zionism: Between Utopia and Reality

Yael Shenkar, Sapir College

For many years, Religious-Zionists have perceived the Temple Mount as a holy place into which entry is forbidden and has become consigned to the end of time. This prohibition is thought to be not just a result of political circumstances but mainly due to the impossibility of attaining the purity required by Jewish law to enter the Mount. Over the years, as a result of what has been perceived as a handover of actual control by Israel to the Waqf for political or religious reasons, and due to the growth of messianic ideas, the intention to enter the Temple Mount has become a felt reality. If the plot by the Jewish Underground to bomb the mosques on the Temple Mount was sometimes portrayed in Religious-Zionist circles as merely representing the esoteric margins, in recent years - even if no attempts are made to bring near the utopia of "clearing the Mount" - the presence of religious Jews entering the Mount, as a daily routine or as part of life events (such as weddings and bar-mitzvah ceremonies) is growing, and is perceived as an alternative way to bring nearer the utopia of salvation in which the Temple comes to replace the Muslim mosques.

This paper will examine the way in which these changes are represented in the discourse of Religious Zionism, mainly through two central texts: *The Time of Trimming* by Haim Be'er and the film *Time of Favor* by Yossef Cedar. The presentation of the perceptions reflected in these works about this process will allow us not only to understand the risks and the reservations Cedar and Be'er point at, but also the growing presence of utopian existence within the daily lives of people within this sector of the population.

הר הזיכרון: ממדים פוליטיים וסמיוטיים של הנצחת השואה בירושלים מולי ברוג

את תהליך עיצוב נוף זיכרון השואה הלאומי יש לנתח בשני ממדים: בזמן – לפני הקמת המדינה ואחריה; ובמקום – מחוץ לירושלים ובתוכה. הר הזיכרון בירושלים הוא האתר האחרון במסע רב-התחנות מן ועד באר שבע (מ-1942 ועד 1953) לבחירת משכן לזכר השואה בישראל. ירושלים לא היתה הבחירה הטבעית מכיוון שלא היתה עיר של "עשייה ציונית", ועלתה כהמלצה ראויה רק לאחר קבלת תוכנית החלוקה. עוד קודם להקמת יד ושם – רשות הזיכרון בירושלים הוקמו אתרי זיכרון מתחרים כמו-לאומיים: משרד הדתות הכשיר את 'מרתף השואה' בהר ציון וקק"ל את 'יער הקדושים' ליד אשתאול, ואילו אנשי אחדות העבודה ומפ"ם (בית הגידול של לוחמי הפלמ"ח) בלוחמי הגטאות וביד מרדכי. נוסחת הזיכרון הלאומי, "שואה וגבורה", הכתיבה את עיצוב נוף הזיכרון של יד ושם ואת אופיה של כל אחת מהאנדרטאות המוצבות באתר.

השימוש במילה "גבורה" כחלק מזכר השואה הוביל למאבק ממושך וכואב בין הנהלת המוסד לסוכני הזיכרון של הנספים בשואה (ועדי הקהילות), מורדי הגטאות (מפלגות השמאל הציוני) ונציגי החיילים היהודים בצבאות בנות הברית; כמו גם בין יד ושם וסוכני הזיכרון של חללי מערכות ישראל. מיקומו של הר הזיכרון בצמוד להר הרצל ובית הקברות הצבאי חידד את ההבדלים בין נספים (שם) לקורבנות (כאן), אבל גם עודד יצירת דרכים להשלמה באמצעות הנצחה המשלבת "כאן" ו"שם", והשביל המחבר בין שתי הפסגות הוא ביטוי לכך.

עיצוב המרחב המקודש של יד ושם בירושלים, כסמל לזיכרון הלאומי של חורבן יהדות אירופה, נעשה תוך שיח ארכיטקטוני מרתק עם הר הבית – סמל הזיכרון היהודי לחורבן בית המקדש. צמד ההרים במערב העיר (הר הרצל/הר הזיכרון וגבעת רם) נהיה לבבואה סמלית של צמד ההרים ממזרח (הר הזיתים והר הבית) וייצוג תרבותי לנרטיבים המתחרים של הזיכרון הציוני והזיכרון היהודי על מעמדה של ירושלים בהיסטוריוגרפיה של עם ישראל.

The Mount of Remembrance: Political and Semiotic Dimensions of Holocaust Commemoration in Jerusalem

Mooli Brog

The process of shaping the landscape of the national memory of the Holocaust has to be analyzed in two dimensions: in time – before and after the foundation of the State of Israel; and in space – inside and outside Jerusalem. The Mount of Remembrance in Jerusalem is the last of many stops on the voyage of finding a home for the memory of the Holocaust in Israel. Jerusalem was not a natural choice because it had not been a city of Zionist activity and became an appropriate option only after the adoption of the Partition Plan. Even before Yad Vashem was built in Jerusalem, several competing Quasi-national memorial sites had been created: the ministry of religious affairs prepared the Holocaust Cellar on Mount Zion and Jewish National Fund (KKL) created the Forest of the Martyrs outside Jerusalem, while the Ahdut HaAvoda and Mapam parties created memorial sites in Lohamei HaGeta'ot and in Yad Mordechai. The formula of national memory, "Holocaust and Heroism," dictated the shape of the memorial landscape of each of the monuments at Yad Vashem.

The use of the word "heroism" as a part of Holocaust commemoration led to a long and painful struggle between Yad Vashem management and other agents of the memory of Holocaust victims, Zionist left-wing parties, and representatives of the Jewish soldiers in the Allied armed forces, as well as between Yad Vashem and agents of the memory of the fallen soldiers of Israel. The position of the Mount of Remembrance near Mount Herzl and the military cemetery emphasizes the difference between the victims "there" and "here," and the trail connecting the two summits suggests a new interpretation for the strict dichotomy.

The shaping of the sacred space of Yad Vashem in Jerusalem as a symbol of the national memory of the destruction of European Jewry took place in fascinating architectural dialogue with the Temple Mount – the symbol of Jewish remembrance of the destruction of the Temple. The two mountains to the west of the city (Mount Herzl and the Mount of Remembrance) became a symbolic reflection of the two mountains to its east (Mount Olives and the Temple Mount) and a cultural representation of the competing narratives of Zionist and Jewish remembrance as well as the status of Jerusalem in the historiography of the people of Israel.

כיסופים לחוד ומעשים לחוד: הר הזיכרון כביטוי פיזי וסמלי למדיניות הציונית
והישראלית בשאלת ירושלים
מוטי גולני, אוניברסיטת תל אביב

ח לוקת ירושלים בשנת 1949 לא באה לממשלת ישראל בהפתעה. גם התנגדות לא היתה שם. להפך, היתה תחושה של הישג מדיני, מוסרי ומוראלי חשוב. היוזמה הציונית לחלוקת העיר, שראשיתה ברעיונות שבאו מהתנועה הרוויזיוניסטית בראשית שנות השלושים, היו לתוכנית רשמית של הסוכנות היהודית ערב פרסום תכנית החלוקה של ועדת פיל בקיץ 1937. ההישג הצבאי של ההגנה/צה"ל ב-1948 מימש במידה רבה את רעיונות הסוכנות.

כדי לקבע הישגים אלה, סיפחה ישראל בדצמבר 1949 את מערב ירושלים והכריזה עליה כעל בירתה. אף שההתנגדות הבינלאומית הנרחבת למהלך זה לא הביאה לצעדים מעשיים נגד ישראל, צריך היה לגבות את ההחלטה במעשים. העברתו של משרד החוץ לירושלים ב-1952 היתה צעד בולט בעשייה הישראלית בשאלת ירושלים מול הזירה הבינלאומית.

לא פחות חיוני היה הצורך לעצב את מערבה של ירושלים – ללא המקומות הקדושים אשר נותרו כולם בעיר המזרחית – כבירה הישראלית הלגיטימית בראשם ובליבם של אזרחי ישראל. לכוונה זו היה ביטוי פיזי בולט בדמות הציר הממלכתי שבסיסו במוסדות הלאומיים מתקופת היישוב, גופו בציר הממשל, ההשכלה והתרבות (על ציר רופין) וראשו בהר הזיכרון: בית העלמין הצבאי, חלקת גדולי האומה ויד ושם.

The Mount of Remembrance as a Physical and Symbolic Expression of Zionist and Israeli Policy on the Question of Jerusalem

Motti Golani, Tel Aviv University

The division of Jerusalem in 1949 did not come as a surprise. It wasn't even opposed; on the contrary – there was a sense of an important political, ethical, and moral achievement. The Zionist initiative to divide the city, which had its beginnings in the revisionist movement of the early 1930s, became the official program of the Jewish Agency at the eve of the publication of the partition plan by the Peel Commission in the summer of 1937. The military achievement of the Hagana and the IDF in 1948 was to a large extent a realization of the Agency's ideas.

In order to preserve this achievement Israel annexed western Jerusalem in December 1949 and declared it Israel's capital. Although the broad international opposition to this move did not bring about any actual measures against Israel, the decision had to be supported by actions. The transfer of the ministry of foreign affairs to Jerusalem in 1952 was a prominent step by Israel in the context of the question of Jerusalem in the international arena.

It was no less important to shape the western part of Jerusalem – without the holy places that were all in the eastern part of the city – as a legitimate capital in the hearts and minds of Israeli citizens. This idea had a visible physical expression in the form of the axis whose basis was in the national institutions from the time of the Yishuv, whose body was in the governmental, educational, and cultural buildings along the Rupin road, and whose head was the Mount of Remembrance, the military cemetery, Helkat Gedolei Ha'Uma, and Yad Vashem.

הר הרצל בין העיר והבירה אסף זלצר, אוניברסיטת חיפה

בקיץ 1949, מספר חודשים לפני החלטת הממשלה והכנסת להעביר את מוסדות המדינה לירושלים, נקבע מקום קבורתו של חוזה המדינה במבואותיה המערביים של העיר. זו לא היתה הפעולה הראשונה או היחידה של מוסדות המדינה במרחב העיר ירושלים בתקופה שלאחר הכרזת המדינה (וודאי שלא בתקופה שלאחר סיום המלחמה), אבל זו לבטח היתה אחת הבולטות ביניהן. בחינת תהליך קבלת ההחלטות על ייסודו של ההר ובעיקר על מקומו במרחב מעלה שאלות נוספות. אחת מהן תעמוד במרכז של ההרצאה: סוגיית מעורבותה של העיר ירושלים (על מוסדותיה ותושביה) בתהליך הפיכתה לבירה.

בנוסף למקרה המבחן של הר הרצל אציג בהרצאה אירועים נוספים בתהליך בנייתה של ירושלים בתקופה זו כעיר וכבירה. הצגת המקרים השונים תיעשה תוך התמקדות בשאלות באיזו מידה היו הירושלמים מעורבים בעניין ומה ניתן ללמוד מכך על תהליך בניית הבירה והצלחתו של תהליך זה. ההרצאה תתמקד בעשור הראשון לקיומה של המדינה. בנוסף להר הרצל אציג את סיפור בחירת מקום משכנה של הכנסת; את החלטה להקים את קמפוס האוניברסיטה (לימים קמפוס גבעת רם); ואת סיפור הקמתו של האצטדיון הלאומי האוניברסיטאי (1958).

מן המחקר עולה כי ירושלים נבנתה כבירה למרות הירושלמים שבה. הכיסופים וההישגים של המדינה במרחב העיר הובילו את קברניטיה לקבוע בה את מקום משכנם של מוסדות המדינה. אבל הבאתם של אלה אל העיר לא נעשתה תוך תיאום עם העיר או בתכנון משותף עימה, ובחלק מן המקרים אף נעשה הדבר תוך זלזול במוסדות העירוניים ובצרכים המקומיים. בעת המאבק בעניין בינאומה של ירושלים אמנם נשמע קולם של תושבי העיר אשר פעלו להיות חלק מן המדינה, אבל משקבעה המדינה את עמדתה התגלה ניתוק מתמשך בנוגע לפיתוח העיר כבירה. מחקר זה הוא חלק ממחקר רחב יותר על הגאוגרפיה ההיסטורית של העיר ירושלים בתקופת הביניים שבין השנים 1948 ו-1967, תקופה שבה לכאורה היה לעיר מעמד במרחב הישראלי, אבל מבלי שמרחב זה מיצה את הפוטנציאל הטמון בו.

Mount Herzl: Between the Capital and the City

Assaf Selzer, Haifa University

In the summer of 1949, a few months before the government and Knesset decided to relocate state institutions to Jerusalem, it was decided to bury Theodor Herzl, the "Visionary of the State," near the western entrance to the city. This was not the first action of the state's institutions in the space of the city in the period immediately after the declaration of independence (and surely not during the period after the war), but it was definitely one of the most prominent. Examining the process by which the decision was made to create the Mount of Remembrance, and especially its place in the space, raises several questions. One of them lies at the center of this paper: the issue of the involvement of Jerusalem itself, its institutions and inhabitants, in the process of its becoming the capital of the state.

In addition to the test case of Mount Herzl, I will present other events in the process of building Jerusalem in this period as a city and as a capital while focusing on two questions: To what extent were the citizens of Jerusalem involved in the process, and what can be learned from this about the process of building the capital and its success. The paper will focus on Israel's first decade. I will also present the story of choosing a location for the Knesset, the decision to build the university campus (later Givat Ram campus), and the story of the construction of the national university stadium (1958).

My research suggests that Jerusalem was built as a capital in spite of its inhabitants. The hopes and achievements of the state in the space of the city led its leaders to locate state institutions in Jerusalem. However, this was done without coordination or joint planning with the city, and sometimes while even expressing disrespect for the municipal institutions and the needs of the locals. During the struggle over the internationalization of Jerusalem, the voices of the locals, who had fought to be part of the state, had been heard; but once the state decided on its policy with regard to the development of the city as a capital, a rift was formed between the government and the inhabitants of Jerusalem. This research is part of a wider study of the historical geography of Jerusalem in the period between 1948 and 1967 – a period when Jerusalem seemed to have a special status within the Israeli space although this space failed to exhaust its potential.

שני מרחבי זיכרון לאומיים: ישראל – הר הרצל; צרפת – פריז אבנר בן-עמוס, אוניברסיטת תל-אביב

ההרצאה תעסוק בניתוח השוואתי של שני מרחבי זיכרון לאומיים, ישראלי וצרפתי, על מרכיביהם העיקריים והקשרים שהם יוצרים ביניהם. במרחב הישראלי, הכולל את הר הרצל והר הזיכרון, בולטים שלושה מרכיבים שונים: זיכרון צבאי (בית הקברות הצבאי), זיכרון אזרחי (חלקת גדולי האומה) וזיכרון השואה (מוסד יד ושם). שלושת המרכיבים ממוקמים זה בסמוך לזה, ואחרי סלילת השביל המחבר בשנת 2003 התהדק הקשר ביניהם עוד יותר. שלושת המרכיבים גם יוצרים יחד את הנרטיב הציוני הבסיסי: משואה לתקומה, דרך הקרבת הקרבן. נרטיב זה מופיע לא רק במרחב אלא גם בזמן, באמצעות סדר ימי הזיכרון הלאומיים באביב: יום השואה, יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויום העצמאות.

גם במרחב הפריזאי ניתן למצוא את המרכיבים הללו, אשר באים לידי ביטוי בשלושה אתרים לאומיים מרכזיים: שער הניצחון וקבר החייל האלמוני (זיכרון צבאי), הפנתיאון (זיכרון אזרחי) ואתר הזיכרון לשואה. אולם בפריז מדובר בשלושה אתרים המצויים בחלקים שונים של העיר, וכמעט שאינם מקיימים ביניהם קשרים סמליים. במאות התשע-עשרה והעשרים אמנם נערכו מספר תהלוכות טקסיות אשר קישרו באופן סמלי את שער הניצחון והפנתיאון, אך אלה היו בבחינת היוצא מן הכלל המעיד על הכלל. בנוסף, ימי הזיכרון המוקדשים לצבא (11 בנובמבר, יום שביתת הנשק במלחמת העולם הראשונה), לרפובליקה האזרחית (14 יולי, יום הבסטיליה) ולשואה (16 יולי, יום גירוש יהודי פריז במלחמת העולם השנייה) אינם יוצרים יחדיו נרטיב בעל משמעות.

נראה שההבדל בין מרחב הזיכרון הישראלי, היוצר נרטיב אחיד, ומרחב הזיכרון הצרפתי אשר אינו יוצר נרטיב כזה, נעוץ בשוני שבין המבנה ההדוק של הזיכרון הרשמי הציוני, אשר הצליח ליצור נרטיב חד-כווני וחד-משמעי, ובין המבנה המפוצל של הזיכרון הלאומי הצרפתי. מבנה מפוצל זה נוצר לראשונה במהפכה הצרפתית, ולמרות כל גלגוליו הוא נותר מפוצל גם במאה העשרים ואחת.

Two National Memory Spaces: Israel – Mount Herzl; France – Paris

Avner Ben-Amos, Tel Aviv University

This paper will analyze and compare two national memory spaces, in Israel and in France – their main components, and the connections between them. In the Israeli space, which includes Mount Herzl and the Mount of Remembrance, three different components are prominent: military memory (the military cemetery), civil memory (Helkat Gedolei Ha'Uma), and Holocaust memory (Yad Vashem). These three are located in close proximity to one another, and the creation of the trail between them in 2003 strengthened this connection even more. Together they form a spatial expression of the basic Zionist narrative: from Holocaust to revival, through sacrifice. This narrative is also repeated in time, in the succession of memorial days in spring: Holocaust Memorial Day, the Memorial Day for Fallen Soldiers, and Independence Day.

The same components can be found in Paris too, in three central memorial sites: the Arch of Triumph and the Tomb of the Unknown Soldier (military memory), the Pantheon (civil memory), and the Holocaust memorial site. But in Paris the three sites are located in different parts of the city and there are almost no symbolic links between them. During the 19th century a few parades symbolically linked the Arch of Triumph and the Pantheon, but these were exceptions that proved the rule. Furthermore, the memorial days dedicated to the military (November 11, World War I Armistice Day), to the civilian republic (July 14, Bastille Day), and to the Holocaust (July 16, the day of the deportation of Paris Jews during World War II) do not form a meaningful narrative together.

The difference between the Israeli memory space that forms a coherent narrative, and the French one that does not, has to do with the difference between the close-knit structure of the official Zionist memory – that was able to shape a narrative with a single direction and a single meaning – and the divided structure of the French national memory that was first formed during the French Revolution and remained divided in the 21st century in spite of undergoing changes.

מקשיבים לעיר העתיקה בירושלים

אביגיל ווד, אוניברסיטת חיפה

רושלים היא אייקון חזותי ולכן אין זה מפתיע שהמחקר על היווצרות-המקום בעיר העתיקה מתמקד בתמונות סטטיות, דימויים מבניים, ומתייחס למטפורות חזותיות כגון מפות, חלוקה לרבעים ונופים איקוניים. בהרצאה זו אפנה זרקור למרחב הצלילי של העיר – גורם פחות מוחשי היוצר מקום. בהסתמך על עבודת שדה שערכתי במשך שנה בעיר העתיקה, אחשוף כיצד האזנה קשובה ופעילה לקולות העיר יכולה לתרום להבנתנו את ההבניה המתמשכת של מרחבי ירושלים, הקדושים והחילוניים, את האנשים הנעים במרחב, את הקהילות ההיסטוריות ואת הקהילות המתארחות בה (תיירים, צליינים וכדומה).

צליל הוא תופעה פיזית דינמית, מעוצבת על ידי הנוף ומעצבת את המרחב האורבני. צליל נחוה כחלק מסביבה חושית רחבה, אך גם פותח בפנינו מרחב אסתטי וחושי ומוסיף מרקם ושכבות לירושלים, מקום מסוכסך שעלילתה מסופרת שוב ושוב. דרך סדרת מקרי מבחן אחשוף את הדרכים השונות שבהן קהילות מתגלמות דרך צלילים, כיצד צלילים מאפשרים משאים ומתנים בין גבולות בעיר העתיקה, וכיצד הם מסמנים את המאבקים בין המדינה, הקהילה והשחקנים החברתיים.

על ידי לימוד הנוף הקולי של מרחבים ציבוריים, פרטיים-למחצה ופרטיים אראה את תרומתם של צלילים לדרכים שבהן שבים ומוגדרים מחדש גבולות קהילתיים במרחב צפוף, מורכב ומסוכסך.

Listening to Jerusalem

Abigail Wood, Haifa University

Jerusalem is a visually iconic city; it is therefore unsurprising that research on placemaking in the Old City has often focused on static, structural imagery, incorporating visual metaphors, such as maps, division into "quarters," and iconic views. In this paper, however, I turn to a less tangible, though an equally prominent but often neglected modality of placemaking: sound. Based on a year of ethnographic fieldwork in the Old City, I explore how attentive listening to the sounds of the city might contribute to our understanding of the ongoing construction of Jerusalem's spaces – sacred and secular – and the people who move among them, including both historic and transient communities.

Sound is a dynamic physical phenomenon, shaped by landscapes and built space, and experienced as part of a wider sensory environment. Yet sound also opens up aesthetic and affective space, adding texture to a conflicted and over-narrated place. Via a series of case studies, I will explore different ways in which, through sound, community is enacted and boundaries are negotiated, reinscribed, and undermined in the Old City by state, communal, and individual actors. By considering in turn the soundscapes of public, semi-private, and private spaces, I will show how sound, as a physical element shaped by landscapes and built space, and as a sensory element, experienced within aesthetic and affective frameworks, contributes to the everyday ways in which community belonging and boundaries are negotiated in a dense, complex, and conflicted space.

אבניה הקדושות של ירושלים, זמנים קוסמיים ונרטיבים של ישועה נעמי קולטון-פרום, הוורפורד קולג'

חוקרי היסטוריה וטקסטים אסלאמיים מוקדמים מצביעים על כך שההתעניינות המוקדמת של מוסלמים בירושלים, ובמיוחד באבן השתייה המהוללת, הושפעה ישירה מהבנתם את חשיבותה הדתית של ירושלים ליהודים ולנוצרים. אבל מה שלמדו מנהיגים וכותבים מוסלמים מוקדמים אלה התמקד בתפקיד המיתולוגי המרכזי שמילאה ירושלים בבריאת העולם ובתפקיד שהיא צפויה היתה למלא בסופו, ביום הדין. אם מבינים את האסלאם המתגבש ככזה שהיה בדרך כלשהי דת אסכטולוגית בזכות עצמה מתחוורת משיכתה של ירושלים כמוקד של גאולה. מעבר לכך, אם האסלאם המוקדם הציג עצמו כביטוי המלא של רצון האל על פני האדמה, מובן לגמרי הטעם בהכנסת ביטויים קודמים אל תוך היררכיית הסמכות שלו.

בהרצאה זו אני חוקרת טקסטים אסלאמיים מוקדמים אלה המתמקדים באבן השתייה בהשוואה למסורות יהודיות ונוצריות בנוגע לאבנים קדושות בירושלים כדי להיטיב להבין את הרעיונות מן המאה השביעית בדבר מרכזיותה הקוסמוגונית והאסכטולוגית של ירושלים. אטען שהיחסים בין מסורות אסלאמיות, יהודיות ונוצריות היו יותר מורכבים ופחות נוקשים מכפי שאולי הוצגו לפני כן. כל שלוש המסורות נוצרו על אותו מצע של גאוגרפיה דתית, מסורות טקסטואליות, משברים פוליטיים ותרבויות האזור שסביב היס התיכון והמזרח הקדום. אי-אפשר להבין אחת מהן בלא השתיים האחרות. קל להצביע על השפעות יהודיות ונוצריות על מסורות אסלאמיות מאוחרות יותר, אך ברצוני להדגיש את הדרכים שבהן מסורות אסלאמיות מכוונות אלה, עם פרשנותן החדשנית את המקורות המוקדמים יותר, גם השפיעו על ההבנה האסכטולוגית המאוחרת יותר של ירושלים בנצרות וביהדות. אתמקד כאן בסלעים הקדושים החשובים של ירושלים כדי לשפוך אור על קשרי הגומלין ההתפתחותיים בין מסורות ירושלים אלה.

Investing (in) Jerusalem: Sacred Stones, Cosmic Time, and Salvation Narratives

Naomi Koltun-Fromm, Haverford College

Scholars of early Islamic history and texts suggest that early Muslim interest in Jerusalem and especially its acclaimed Rock of Foundation, the Sakhra, was directly influenced by their understanding of Jerusalem's religious significance to both Jews and Christians. Yet that which these early Muslim leaders and authors learned focused on Jerusalem's mythologically central role in the creation of the world, and in its anticipated role in this same world's demise at the Eschaton or Judgment Day. If one understands formative Islam to have been in some manner an eschatological religion in its own right, the attractiveness of Jerusalem as redemptive epicenter becomes apparent. Furthermore, if early Islam presented itself as the ultimate expression of God's will on earth, incorporating earlier iterations into its hierarchy of authority makes perfect sense as well. In this paper I examine those early Islamic texts that focus on the Sakhra in comparison to Jewish and Christian traditions of sacred Jerusalem stones in order to better understand seventh century notions of Jerusalem's cosmogonic and eschatological centrality.

I argue here for a more fluid and complex relationship between Islamic, Jewish, and Christian traditions, than has been put forward before. All three sets of traditions formed within the same matrix of religious geography, textual traditions, political crises, and greater Mediterranean and Near Eastern cultures. One cannot understand one set of traditions without reference to the other two. Moreover, while it is easy to claim Jewish and Christian influence on later Muslim traditions, I wish to emphasize how these formative Muslim traditions, with their innovative interpretation of the earlier sources also influence later Christian and Jewish eschatological understandings of Jerusalem. I will focus here on the foundational sacred rocks of Jerusalem in order to highlight the developmental interconnectedness of these Jerusalem traditions.

בין שמים לבין ארץ: בתי הקברות היהודיים של ירושלים

דורון בר, מכון שכטר

ההרצאה תתמקד בבתי הקברות היהודיים של ירושלים, הן ההיסטוריים והן אלה שהוקמו בעת החדשה, ותעסוק בסוגיות שונות הקשורות בקבורה בעיר. אבחן את משמעותם הפוליטית והתרבותית של בתי הקברות בחיי תושבי העיר ואת הדרך שבה הפכו לסמלים דתיים, לאומיים וממלכתיים. בשנים האחרונות הפכו בתי הקברות בירושלים לעוד אחד ממוקדי הסכסוך הישראלי-ערבי, דבר שהבליט את סמליותם וחשיבותם. הם גם משקפים מחלוקות פנים-ישראליות סביב הדת העממית ודת הלאום. ההרצאה תעסוק לפיכך בקונפליקטים שנוצרו במהלך השנים סביב סוגיות שונות הקשורות בבתי קברות ובקבורה בירושלים.

Between Heaven and Earth: The Jewish Cemeteries of Jerusalem

Doron Bar, Schechter Institute

This paper will focus on the Jewish cemeteries of Jerusalem, both historical ones and those created in the modern age, and will examine different issues related to burial in the city. I will examine the political and cultural meaning of the cemeteries in the lives of the inhabitants of Jerusalem and the way in which they became religious, national, and state symbols. In recent years they have become yet another point of contention in the Arab-Israeli conflict, which lent them increased symbolic value and importance. They also reflect internal Israeli conflicts around issues of popular and national religion. The paper will therefore examine the conflicts that developed over the years around different issues related to cemeteries and to burial in Jerusalem.

מסעי זיכרון לירושלים, ממילא על ציר העליה לרגל ח' ציר סלאמה ותאופיק דעאדלה, האוניברסיטה העברית

בירושלים התקיימו שלושה בתי קברות מרכזיים: בית הקברות הצמוד לשער הרחמים, בית הקברות אל-סאהרה מצפון לשער הורדוס, וממילא ממערב לשער יפו. בממילא היה בית החיים המוסלמי הגדול ביותר בעיר והקבורים בו היו משכבות שונות בחברה. לצד אנשי אצולה נקברו בו גם אנשי דת חשובים, וקבורתם בממילא העלתה את חשיבותו הרוחנית של בית קברות זה. סביב לקברי קדושים אלו החלו להיווצר חצרות (אחוואש) שאנשי העיר ביקשו להיטמן בהן ועלו אליהן במועדים.

במרוצת השנים התפתחו בתוך בית הקברות צירים אשר הובילו לקברים של אישים – דמות נערצת כלשהי או שיח' צופי חשוב. גם עולי רגל שהגיעו לעיר הקודש נהגו לבקר בבתי הקברות ובמיוחד בממילא. העדות המלאה ביותר על בית הקברות בתקופה הממלוכית היא של ההיסטוריון מג'יר אל-דין אל-חנבלי אשר פעל בעיר במאה החמש-עשרה. הוא מונה את החצרות השונות, את השיח'ים הקבורים בהן, את המונומנטים הפזורים בשטח בית הקברות, וכן את הדמויות החשובות הקבורות בו.

לצד העדות של מג'יר אל-דין קיימים גם תיאורים מפי עולי רגל שביקרו בירושלים והותירו רשמים על צירי העליה לרגל בתוך בית הקברות. בהרצאה ננסה להצביע על מסלולים אפשריים בתוך בית הקברות ועל דמויות חשובות שאליהן הם הובילו.

Ziara Voyages to Jerusalem: Mamilla on the Route of Pilgrimage

Khader Salameh and Tawfiq Da'adli, The Hebrew University of Jerusalem

Jerusalem once had three main cemeteries: one that is adjacent to the Golden Gate, Al-Sahara Cemetery north of Herod's Gate, and Mamilla, west of Jaffa Gate. Mamilla was the largest Muslim cemetery in the city and people of different social strata were buried in it. It was the resting place of members of the nobility as well as important religious figures, whose burial there increased the spiritual importance of the cemetery. People would aspire to be buried in yards that formed around their tombs and would visit them on important days.

Over the years trails leading to the tombs of important figures developed in the cemetery. Pilgrims that visited the holy city would also visit its cemeteries, mainly the one in Mamilla. The most complete testimony from Mamluk times is that of the historian Mujir al-Din al-Hanbali who worked in Jerusalem during the 15th century. He lists the various yards, the prominent personalities buried in them, and the cemetery's monuments. In addition to Mujir al-Din's testimony we have other descriptions by travelers and pilgrims who visited the cemetery and recorded their impressions of these trails. We will try to suggest what those trails could be and which deceased personalities they led to.

קבר חי: כלאו של ישו בכנסיית הקבר הקדוש אנתוני בייל, ברקב קולג', לונדון

הרצאה זו תסקור את ההיסטוריה של קפלה פרנציסקנית צדדית שלעתים קרובות לא משגיחים בה בכנסיית הקבר, כלאו של ישו. כלאו של ישו היה תחילה מקום תפילה יווני, אבל בתקופה הצלבנית הוא הפך לפופולרי וקיבל מעמד רשמי במסורות נוצריות לטיניות. אבחן את משמעויות הכלא עצמו ואת אלה הנלוות לו, וכן את הדרכים שבהן תיארו אותו צליינים בימי הביניים, ובפרט את הרעיונות המערביים שנקשרו אליו בדבר כליאה ושחרור והשתלבותו בהתפתחות רעיון כור המצרף.

A Living Tomb: The Prison of Christ at the Holy Sepulchre

Anthony Bale, Birkbeck College, London

This paper will present a history of an often-overlooked Franciscan side chapel at the Church of the Holy Sepulchre, the Prison of Christ. The Prison of Christ was originally a Greek liturgical station, but, in the Crusader era, it became popular and formalised within Latin Christian traditions. I will consider the meanings and resonances of the Prison, and the ways in which it was described by medieval pilgrims. In particular, the Prison adopted western ideas of incarceration and liberation and compliments the development of the idea of Purgatory.

על עקרונות ובתולדות : טקסי "קבר-רחם" בפולחן של מרים ורחל

נורית שטדלר, האוניברסיטה העברית

הרצאתי תדון במבני "קבר-רחם", בחוויה הטקסית המתגבשת בתחומם ובמשמעויותיה. אתמקד בשני קברים באזור ירושלים : קבר מרים וקבר רחל. ממחקר אתנוגרפי בשני האתרים עולה כי בקברים אלה מתקיימים טקסים המבוססים על חוויה גופנית-מימטית, כלומר טקסים המחקים תהליכי לידה ולידה-מחדש. את הטקסים המימטיים מקשרים הצליינים והמבקרים למושגי הבתוליות והעקרות תוך חיזוק של האמהות ההרואית שבמרכזה פריון, נתינה וטיפול. בהמשך ההרצאה אדון בדרכים שבהן במבני "קבר-רחם" מתקשרים מושגים אלה לחיזוק הקשר לאדמה ולבעלות על קרקע וטריטוריה.

Barren Women and Virgins: Tomb-Womb Rituals in the Cult of Mary and Rachel

Nurit Stadler, The Hebrew University of Jerusalem

My paper discusses Tomb-Womb structures, the ritual experience that takes place within them, and its meanings. I focus on two venerated (female) shrines in the vicinity of Jerusalem: the Tomb of Mary and the Tomb of Rachel. Following my ethnographic study of these sites I claim that the rituals performed in them are based on a physical and mimetic experience – that is, rituals that mimic the process of birth and rebirth. The pilgrims and visitors link them to notions of virginity and barrenness while strengthening an idea of heroic motherhood that centers on fertility, giving, and care. finally, I demonstrate how these notions are linked by the rituals that take place within these Tomb-Womb structures to ties with the land, territory, and to land ownership.

מהי נקודת ההתחלה? בין יהושע להדריאנוס אייל בן אליהו, אוניברסיטת חיפה

המושג ההלכתי "ערים מוקפות חומה מימי יהושע בן נון" משמש במערכת ההלכתית מאז תקופת המשנה כדי לאפיין ולהגדיר שני נושאים עיקריים: באילו מקומות קוראים את המגילה בט"ו באדר ולא בי"ד באדר; ומהם "בתי ערי חומה" שאינם חוזרים לבעליהם ביובל. רק בערים המוקפות חומה מימי יהושע בן נון קוראים את המגילה בט"ו באדר, ורק בתים בערים שיש להן חומה מימי יהושע בן נון נחשבים ל"בתי ערי חומה". אלא שעיון במושג ההלכתי "ערים מוקפות חומה מימי יהושע בן נון" מעלה כמה בעיות. לפי המקרא, בט"ו באדר נחו היהודים בשושן. בעוד שלפי ההלכה של חכמים, ההבחנה בין החוגגים את פורים בט"ו באדר לבין החוגגים את פורים בי"ד באדר חוזרת לימי יהושע בן נון. במקרא גם אין התייחסות לנקודת זמן ביחס לדין "בתי ערי חומה". מדוע אפוא ייחסו חכמים את נקודת ההתחלה לימי יהושע? שאלה נוספת מתעוררת למקרא רשימת הערים המוקפות חומה מימי יהושע במשנה. מבין הערים שהיא כוללת, רק ירושלים נזכרת בספר יהושע, בעוד ששאר הערים שברשימה אינן נמנות בין הערים המופיעות במקרא כערים שכבש יהושע.

ברצוני להציע כי המושג "ערים מוקפות חומה מימות יהושע" הוא תגובה של חכמים לניכוס העיר על ידי הדריאנוס. הביטוי לניכוסה של ירושלים כפי שהוא מופיע על מטבעות איליה קפיטולינה הוא טקס חרישת גבולות העיר המכונה "פומריום". משמעותו של טקס הפומריום היא כי הדריאנוס הוא מייסד העיר החדשה, איליה קפיטולינה. החכמים, לעומת זאת, קבעו כי נקודת ההתחלה והייסוד אינה הדריאנוס אלא יהושע בן נון. הם היו מודעים לכך שיהושע בן נון אינו מייסד ירושלים, והקביעה כי נקודת ההתחלה היא יהושע בן נון היתה תגובה לניסיונו של הדריאנוס להציג את עצמו כמייסדה של העיר.

What is the Point of Beginning? Between Joshua and Hadrian

Eyal Ben-Eliyahu, Haifa University

The halakhic notion of cities that were walled in the time of Joshua has served since the time of the Mishnah to define two main things: where the Book of Esther is read on the 15th rather than on the 14th of the month of Adar; and which houses do not have to be returned to their original owners in Jubilee years. Only in cities that were walled in the time of Joshua is the Book of Esther read on the 15th of Adar, and only houses in those cities are considered houses in walled cities. But the notion of cities that were walled in the time of Joshua raises a few problems. According to scripture, the Jews rested on the 15th of Adar. While according to the Rabbinic halakha, the distinction between those who celebrate Purim on the 15th and those who celebrate it on the 14th goes back to the days of Joshua. Scripture also contains no discussion of any point in time with regard to houses within walled cities. Why then did the Sages attribute the point of beginning to the time of Joshua? Another question is raised by the list of walled cities from the time of Joshua in the Mishnah. Among these cities, only Jerusalem is mentioned in the book of Joshua, while none of the others are mentioned as cities conquered by him.

I would like to suggest that the notion of walled cities from the time of Joshua was a reaction of the Sages to the appropriation of Jerusalem by Hadrian, whose expression was the Pomerium – the ceremonial plowing of the boundary of the city that is shown on Aelia Capitolina coins. The ceremony was meant to present Hadrian as the founder of the new city. To counter this, the Sages determined that the point of beginning was not Hadrian but Joshua. They were aware of the fact that Joshua had not been the founder of Jerusalem, and their decision to make him the point of beginning was made as a reaction to Hadrian's attempt to portray himself as the founder of the city.

חומת ירושלים ושעריה באמנות: בין יהדות לנצרות

שלום צבר, האוניברסיטה העברית

במהלך הדורות נמצא בית המקדש במרכז הדימויים של ירושלים באמנות היהודית. רמיזות לבית המקדש, לארון הברית ולקודש הקודשים נראים כבר על גבי מטבעות בר כוכבא, ובדורות הבאים הם הופיעו כמעט בכל תחום ביטוי חזותי – מן האומנות המונומנטלית של העת העתיקה (למשל בבתי הכנסת העתיקים), דרך איורים בכתבי יד מימי הביניים (בעיקר ספרי מקרא והגדות של פסח), תשמישי קדושה וחפצים של מחזור השנה ומעגל החיים (כתובות, מנורות חנוכה, רימונים וטסים לספר תורה, מפות לשולחן השבת) ולוחות מצוירים (כגון לוחות "מזרח" ו"שיוויתני"), ועד לחפצי אמנות זעירה, כגון קופסאות הרחה לטבק. במהלך הדורות נוספו למקומות הקדושים גם דימויים של הכותל המערבי או אף של המבנים המוסלמיים שעל הר הבית אשר זוהו באמנות העממית כמבנים מקודשים.

לצד הדומיננטיות של בית המקדש והמבנים סביבו, תשומת לב פחותה לאין ערוך הוקדשה באמנות היהודית המסורתית למראה כולל של ירושלים, לחומה המקיפה אותה או לשעריה. לפיכך מסקרן לבדוק באיזה הקשר כן מופיעים דימויים אלה ומה הם מבטאים. לאמנות במרחב הסובב היתה השפעה רבה על עיצוב דימויים מעטים אלה באומנות היהודית. בעת העתיקה דימוי בודד הושפע מהאומנות ההלניסטית, ובתקופות מאוחרות יותר עיקר ההשפעה הוא של האמנות הנוצרית. בנצרות הוקדש יותר מקום לתיאור חומת העיר ושעריה, הן בדימויים פחות או יותר ריאליסטיים והן בדימויים אידאליים של ירושלים השמימית. לקבוצה הראשונה שייכים תיאורים כמו זה של מפת מידבא המפורסמת, ודימויים שנוצרו מאוחר יותר על ידי עולי רגל או לפי תיאוריהם. לקבוצה השנייה שייכים דימויים של העיר באחרית הימים או בהקשר כריסטולוגי מובהק אחר. דווקא הדימויים האידאליים של מראה ירושלים באמנות הנוצרית הם שהשפיעו על דימויים שנוצרו מימי הביניים ואילך באומנות היהודית. לעתים שאילת המוטיבים מן האמנות הכללית היתה צורנית בלבד, בלי ידע על המשמעויות המקוריות או מבלי התייחסות אליהם, אך בכמה מקרים הוענקו לדימויים אלה משמעויות יהודיות חדשות.

The Walls of Jerusalem in Art: Between Judaism and Christianity

Shalom Sabar, The Hebrew University of Jerusalem

For many generations the Temple had a central place among images of Jerusalem in Jewish art. Images alluding to the Temple, the Ark of Convent, and the Holy of Holies could be seen on the Bar Kochba coins, and in later generations they appear in almost every form of visual expression – from the monumental art of Late Antiquity (such as ancient synagogues) through illuminations of medieval manuscripts (mainly Bibles and Passover Haggadot), to ritual objects pertaining to the annual cycle and the cycle of life (ketubbot, Hanukkah lamps, Torah ornaments, Sabbath table cloths), to painted plaques (such as "Mizrach" and "Shiviti") and miniature objects of art such as tobacco boxes. Over the generations, images of the Western Wall, and even of the Muslim structures on the Temple Mount, were added and identified in Jewish folk art as sacred buildings.

While the Temple and its surrounding structures were the most dominant in Jewish traditional art, much less attention was dedicated to general views of Jerusalem, to its surrounding walls and its gates. It is therefore interesting to examine in what contexts these images do appear and what they represent. The visual arts of the surrounding cultures had considerable influence in shaping of these few images in Jewish art. In ancient times, a single extant image was influenced by Hellenistic art, and later most of the influence came from Christian art, in which more attention was dedicated to the walls and gates of Jerusalem – both in more or less realistic images and in idyllic images of heavenly Jerusalem. The former include images such as the famous Madaba Map and later images created by pilgrims or based on their accounts. The latter include images of the city in eschatological or in other Christological contexts. It was the images of ideal and Heavenly Jerusalem in Christian art that most influenced those that have appeared in Jewish art since medieval times. Sometimes the influence is merely formal, without knowledge or understanding the original meanings, but in some cases these images gained new Jewish meanings.

תיחום, תודעה והלכה: חומת העיר העתיקה בתודעת בני היישוב בירושלים,
1948–1850

ראובן גפני, יד יצחק בן-צבי, מכללת כנרת ומכללת הרצוג

מאז בנייתה במהלך המאה ה־19, ובמשך מאות שנים לאחר מכן, היתה חומת העיר העתיקה מרכיב חזותי בולט ביותר בנופה של ירושלים, אשר הפך למזוהה עמה אולי יותר מכל מרכיב אחר. משמעותה הביטחונית של החומה אמנם הלכה והתעמעמה במהלך העת החדשה, ובמיוחד מאז אמצע המאה ה־20, ותהליך הבנייה של ירושלים שמחוץ לחומה עמעם עוד יותר את תכליתה המעשית. אולם חרף דלדול זה במעמדה, וחרף העובדה שיותר ויותר תושבים העבירו את מרכז הכובד של חייהם אל מחוץ לחומה, היא נותרה כסמל מקומי ייחודי בעל משמעות תרבותית, גאוגרפית, חברתית, ובהקשר היהודי אפילו הלכתית.

בהרצאה תיסקרנה מספר סוגיות הלכתיות ומנהגיות שהעסיקו את יהודי ירושלים במחצית השנייה של המאה ה־19 ובמחצית הראשונה של המאה ה־20, ואשר התייחסו באופנים שונים למקומה של החומה בחיי היישוב היהודי בעיר, למעמדה ההלכתי כתוחמת מתחם המקודש יותר מן המרחב המשתרע מחוצה לו, וככזו המסמלת מבחינות שונות את תחומי ירושלים המקודשת מימי תפארתה. בין הסוגיות שיידונו יהיו משמעותה ותפקודה של החומה במסגרת הלכות עירובי חצרות ועירובי תחומין (והאופן שבו השתנה מעמדה בהקשר זה במהלך השנים); תפקידה ומעמדה של החומה בהקשר של מספר הלכות ומנהגים הנוגעים לדיני אבלות (חיוב "קריעה" על ראיית החומה; אמירת קדיש בעת היציאה מן החומה בשעת הלוויית המת); ההתלבטות בדבר יכולתו ההלכתית של אדם לכפות את בן זוגו לעבור ולהתגורר דווקא בתוך העיר העתיקה, ועוד.

לצד סוגיות אלו, ייבחן גם יחסם המיוחד של מספר רבנים ואישים בולטים ביישוב היהודי הישן לחומת העיר העתיקה ולמרחב התחום בתוכה, וההשלכות שהיו ליחס זה על חיי היום יום של כמה מהם: העדפת המגורים בתוך החומות גם בעת התרחבות העיר; שימוש בדימויים מחשבתיים והלכתיים הנשענים על הטיית המילה "חומות" ועוד. בהקשר זה ייסקר בקצרה גם המקום הדל שזכתה לו החומה באמנות העממית והמקצועית של יהודי ירושלים, וזאת לעומת המקום המשמעותי שזכתה לו אותה החומה עצמה בתודעתם ובחייהם של יהודי העיר.

Delineation, Consciousness, and Jewish Law: The Old City's Wall in the Consciousness of Members of the Old Yishuv in Jerusalem, 1850–1948
Reuven Gafni, Yad Ben-Zvi, Kinneret Academic College and Herzog College

Since its construction in the 16th century, and during the centuries that followed, the wall of the Old City was a prominent visual component in the landscape of Jerusalem that has been identified with it perhaps more than any other. Its military function declined in importance in modern times, especially since the middle of the 19th century, and the construction of new neighborhoods outside the walls further reduced its practical importance. But despite its reduced importance, and the fact that the lives of inhabitants centered increasingly in the areas outside the wall, it remained a unique local symbol suffused with cultural, geographic, and social meanings – and in Jewish contexts also halakhic ones.

This paper will examine several issues of halakha and custom that the Jews of Jerusalem contended with in the latter part of the 19th century and in the beginning of the 20th century. These issues had to do with the role of the wall in the life of the Jewish community in the city, its halakhic status as surrounding a holier space than the space outside it, and as symbolizing, in different ways, the boundaries of the holy city in its time of glory. The discussion will include the meaning and function of the wall in issues of Eruv Techumin and Eruv Chatzerot (and its changing status in this context over the years), its function and status in the context of several laws and customs related to Avelut (Keriah upon seeing the wall, saying Kadish when leaving the walled city during a funeral), and the question whether Jews are permitted to force their spouses to move into the Old City.

The paper will also examine the attitude of several rabbis and prominent figures in the Old Yishuv to the wall of the Old City and the space it encloses, and the implications it had on the everyday lives of some of them: their preference to live between the walls even when the city expanded and the use of mental and halakhic images based on the word "walls" and so on. Attention will also be briefly paid to the meager role given to the walls in the popular and professional art of the Jews of Jerusalem, as opposed to the significant role it played in their consciousness and in their lives.

דימוי חדש לירושלים: חומות העיר וגדר ההפרדה

וונדי פולן, אוניברסיטת קיימברידג'

במשך חלק גדול מן ההיסטוריה שלה, כמו ערים עתיקות רבות אחרות, זוהתה העיר ירושלים עם מראה חומותיה. כיום הפכה גדר ההפרדה לדימוי איקוני אשר בקרב קהלים מודרניים מסוימים, מזוהה איתה יותר מכל דימוי אחר. חומה חדשה זו עוררה את דעת הקהל והתקשרה לחומות דומות בברלין, בניקוסיה, בבגדד ובמקומות אחרים, המשמשות כאמצעי בוטה ומוחשי ביותר לכפיית הפרדות אתניות-לאומיות. בחלק מן המקרים היו אמנם חומות אלה תוצאה של הפסקת האלימות, אך הן תרמו גם לתזוזות אוכלוסייה קיצוניות, לקטיעה חמורה של המרחב ולסבל אנושי.

בירושלים מעלה גדר ההפרדה מספר שאלות הנוגעות למעמדה הפוליטי של העיר, אך גם לסוגיות רחבות יותר בדבר האיקוניות של מבנים כדוגמתה ובדבר כוחם והשפעתם על הנוף ועל התקשורת, ובנוגע למשמעויותיהם הקיומיות: החומה כ"קצה הקרחון" הגלוי לעין שאינו אלא חלק קטן מן המשטר הפוליטי והצבאי התומך בכיבוש; ייצוגם ומשמעותם של מחסומים קשיחים בליבן של ערים; ולבסוף – שוב מקומה המסורתי של החומה כביצורים עירוניים, איכויותיהן השונות של חומות בערים, והמרחבים שהן יוצרות או מחריבות במצבים יומיומיים.

Rebranding Jerusalem: City Wall and Separation Barrier

Wendy Pullan, University of Cambridge

For much of its history, and like many ancient cities, Jerusalem was identified and recognised by visual images of its wall. Today, the separation barrier has become iconic and is the image most associated with the city by a number of modern audiences. This new wall has galvanised public opinion and is linked to a number of other such barriers from Berlin, to Nicosia, to Baghdad, and beyond, that have been used to impose ethno-national divisions in a particularly stark and tangible way. In some cases, these walls and buffer zones may have resulted in the cessation of violence, but they have also contributed to radical shifts of populations, severe spatial discontinuities and human misery.

In Jerusalem, the barrier raises a number of questions that are related to its political status but it also queries broader issues about the iconicity of such structures and their power and influence in situ in the landscape, in the media and in their existential meanings. This paper will consider some of the ramifications including: the wall as the visible "tip of the iceberg" that reflects only a fraction of the political and military regime supporting the occupation; the representation and meaning of hard barriers in inner cities; and finally, returning to the traditional place of a wall as an ancient urban enceinte, the varying quality of walls in cities and the spaces they create or destroy in everyday situations.

מוזיאונים כמנוף לפיתוח עירוני? מקרי בוחן בירושלים

נעם שובל, האוניברסיטה העברית בירושלים

עליית חשיבותה של התרבות בחברה בת ימינו והגידול בחשיבותה של התיירות כבסיס כלכלי של ערים הובילו בעשורים האחרונים לבנייתם של מוזיאונים יוצאי דופן בגודלם ובארכיטקטורה שלהם. יש הרואים במוזיאונים אלה "ספינות דגל" של הפיתוח העירוני. מטרתם היא ללכוד את הדמיון הציבורי, למשוך תיירים ומבקרים ולקדם את התפיסה שהערים שבהן הם נמצאים הפכו ממרכזי ייצור למרכזי תרבות. דוגמה מובהקת למגמה זו היא מוזיאון גוגנהיים לאמנות מודרנית בעיצובו של פרנק גרי, אשר נחנך בשנת 1997 בבילבאו, בצפון חבל הבאסקים. בספרות המחקר כונה מקרה זה "המודל של בילבאו".

גם ירושלים השקיעה בעשור האחרון בבניית מוזיאונים חדשים. מוזיאון הסובלנות תוכנן במטרה מוצהרת להביא לפיתוח מרכז העיר; מוזיאונים ותיקים יותר, כגון מוזיאון ישראל ויד ושם, עברו חידוש ושדרוג, ויש יוזמות רבות להקמה של מוזיאונים חדשים בעיר.

הרצאה זו תסקור את המגמות העיקריות בתחום השימוש במוזיאונים כמנוף לפיתוח עירוני בעולם, ולאחר מכן תציג את המקרה הירושלמי ותבחן את מקומו בהקשר הבינלאומי. דגש מיוחד יינתן למוזיאון הסובלנות, אשר נבנה בימים אלה לאחר שנים רבות של עיכוב ולאחר ששני משרדי האדריכלים הקודמים שעיצבו את המוזיאון בשלבים שונים (פרנק גרי ובני הזוג חיוטין) התפטרו מן הפרויקט. מוזיאון זה גם שנוי במחלוקת בציבוריות הישראלית והבינלאומית בשל מיקומו בלב בית קברות מוסלמי ובשל התכנים שהוא מיועד להציג.

Museums as a Stimulus for Urban Development? Case Studies in Jerusalem

Noam Shoval, The Hebrew University of Jerusalem

The rising importance of culture in modern society and the increasing significance of tourism as an economic basis for cities have led to the construction of museums with extraordinary dimensions and architecture in recent decades. Some see these museums as the flagships of urban development. Their goal is to capture public imagination, to attract tourists and visitors, and to promote the idea that the cities in which they are located underwent a transformation from centers of production to centers of culture. An obvious example of this trend is the Guggenheim Museum of modern art that was designed by Frank Gehry and opened in 1997 in Bilbao, at the north end of the Basque country. In the literature this case is called The Bilbao Model.

Jerusalem too has invested in the construction of new museums during the recent decade. The Museum of Tolerance was planned with the explicit purpose of promoting the development of the city center. Older museums, such as Yad Vashem, underwent renewal and development, and there are many initiatives for new museums in Jerusalem.

This paper will review the main trends in the practice of using museums as means for stimulating urban development in the world, and then present the case of Jerusalem and place it in an international context. The Museum of Tolerance will be given special consideration. It is now under construction after years of delay and the resignation of architects that had worked on the project at different times (Frank Gehry and Chyutin Architects). This museum is controversial within Israel and internationally for its location, at the heart of a Muslim cemetery, and for the messages it is intended to promote.

הצדדים המוזיאולוגיים של הסכסוך: מאבק, טריטוריה וירושלים בתערוכת הטרור
הישראלית ובמוזיאון אבו-ג'יהאד הפלסטיני
יונתן מנדל, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

בהרצאתי אתמקד בפן מוכר פחות של הסכסוך הישראלי פלסטיני: אתרים מוזיאולוגיים. בהמשך למספר ביקורים שהתקיימו במוזיאון האסירים הפלסטיני באבו דיס (מוזיאון אבו ג'יהאד) וב"תערוכת חומרי השלל" (הידוע גם בשמו "מוזיאון הטרור") במרכז למורשת המודיעין באתר ההנצחה של חללי קהיליית המודיעין בגלילות, אתמקד בייצוגים השונים העולים משני האתרים ביחס לסכסוך הישראלי-פלסטיני. באמצעות ניתוח של המוצגים, ושל ההסברים הניתנים עליהם, כמו גם של המאפיינים החינוכיים והפוליטיים של שני האתרים, אנסה להדגיש את הגלוי והסמוי, הדומה והשונה, בדרכים שבהן מתבטא הקונפליקט בשני האתרים המוזיאולוגיים, אשר אינם מודעים זה לקיומו של זה, ואשר נמצאים באיזור עימות מתמשך. אעמוד על המתח הקיים בין המוזיאונים ובתוך המוזיאונים עצמם – הן במאבק המתמשך של שני הצדדים (או, יותר נכון, של שני צדדים מרכזיים בסכסוך) במאמץ לזכות ב"נקודות" בדעת הקהל העולמי, תוך מאבק אחר – חשוב לא פחות – להשגת דומיננטיות בזיכרון הלאומי והפנים-קהילתי. לכן אדגיש גם את אקט ההנצחה וההשכחה – ההיסטורית והפוליטית – הקיים באתרים מוזיאולוגיים אלו.

אנתח במספר נקודות מרכזיות להשוואה בין שני המוזיאונים, ביניהן מקומם של האסירים הפלסטינים וההקשר שניתן לפעולות שביצעו; הפליטים הפלסטינים וחלום השיבה הפלסטיני ומקומם בייצוג המוזיאולוגי בכל אתר; השימוש שנעשה בכל מוזיאון במוצגים, לעיתים באותם המוצגים בדיוק; ומקומו של ה"שלום" בכל אחד מהאתרים. התמקדות מיוחדת תהיה בעיר ירושלים ובדרך שבה היא מיוצגת בשני האתרים המוזיאולוגיים. אעמוד על מקומה של ירושלים בכל אחד מהאתרים, על הצדדים המוארים ועל הצדדים המוחשכים שבה. אנסה להבין כיצד אתרים מוזיאולוגיים יכולים לתרום להבנתנו את השיח הישראלי והפלסטיני, כמו גם את החששות, את אופק הציפיות, תפיסות פוליטיות ומאויים אידאולוגיים.

The Museological Aspects of the Conflict: Struggle, Territory, and Jerusalem in the Israeli Terrorism Exhibition and in the Palestinian Abu-Jihad Museum

Yonatan Mendel, Ben-Gurion University of the Negev

My paper will focus on a less well-known aspect of the Israeli-Palestinian conflict: museological sites. Following several visits to the Palestinian Prisoners museum in Abu-Dis (the Abu-Jihad Museum) and to the terrorism exhibit at the Center for the Heritage of the Intelligence Community in Glilot, I will focus on the different representations of the Israeli-Palestinian conflict at these two sites. Through an analysis of the items on display and of the explanations that accompany them, as well as of the educational and political characteristics of the sites, I will try to compare explicit and implicit features, similarities and dissimilarities, in the ways in which the conflict is portrayed in two museums that do not to be aware of each other and located in an area of prolonged conflict. I will point to the tension that exists between and within them – both in the prolonged struggle of both sides (or more accurately, of the two central sides to the conflict) to score points in international public opinion, and in the equally important struggle for dominance in the national and intra-communal memory. I will therefore stress the acts of historical and political commemoration and of forgetting that exist in these museological sites.

I will analyze several key points in comparing the two museums, among them the role of Palestinian prisoners and the context given to their acts; Palestinian refugees, the dream of return and their representation in each of the sites; the way items on display – sometimes the very same items – are used in each museum; and the place they each give to peace. I will focus on Jerusalem and the way in which it is represented in the two museums and examine the role it plays in each of them, and the sides of the city that they choose to illuminate or keep concealed. I will try to understand how museological sites can contribute to our understanding of Israeli and Palestinian discourse, as well as fears, horizons of expectations, political perceptions, and ideological aspirations.

עוד נמשכת השרשרת: מוזיאונים חדשים למורשת בסביבות הכותל

אלונה ניצן-שיפטן, הטכניון

ב-1977 אישרה מדינת ישראל את תוכניתו המונומנטלית והשנויה במחלוקת של האדריכל משה ספדי לתכנון רחבת הכותל המערבי. ב-1982 נגזרה התוכנית המתוקנת בשל מתחים פוליטיים שנמשכו למעלה משני עשורים והגיעו לשיאם בשתי אנתופאדות. בחזית ההתנגדות לתוכנית עמד משרד הדתות, אשר סירב להסב את סמל חורבן המקדש לאתר לאומי ולמרכז תיירות. כך הפכו לחצים חיצוניים (הסכסוך הישראלי-פלסטיני) ופנימיים (השסע הדתי-חילוני) את בניית הרחבה למשימה בלתי אפשרית.

החל מסוף האלף הקודם גרם קושי זה להתחדשות הפעילות דווקא בשולי הרחבה. התחיל אותה משרד הדתות אשר בשנת 1996 פתח לקהל את מנהרות הכותל המוליכות מצפון הרחבה אל הווייה דלורוזה. בשנת 2000 פתחה רשות העתיקות את מרכז דוידסון במרתפי הארמונות האומאיים שנחפרו בגן הארכאולוגי שמדרום לרחבה, ובשנת 2006 פתחה הקרן למורשת הכותל המערבי בסמוך למנהרות הכותל את מרכז שרשרת הדורות – מיצב אור, טקסט וזכוכית המספר את סיפור הממלכתיות הישראלית בסמוך לאתר המסמל את הגשמתה.

מעמדם של שלושה אתרים אלה – כמו רבים נוספים אשר מתוכננים, נחפרים, ונבנים במתחם הכותל ובעיר דוד הסמוכה – ממוקם בתחום האלסטי שבין המושגים "מוזיאון" ל"מרכז מבקרים". שלושתם נאמנים למוזיאולוגיה החדשה הרואה במוזיאון כלי חינוכי ומתמקדת בחוויית המבקר. תפיסתו של המוזיאון ככלי מחנך מאפשרת ליורשי משרד הדתות, אשר התנגד לתוכנית ספדי, לנקוט אסטרטגיה חלופית: במקום לעצב את המקום הפיזי, הקרן למורשת הכותל ועמותת אלע"ד מעצבים את האופן בו נתפס ומשתמע המקום על ידי מבקריו באמצעות מוזיאונים, מיצבים ומרכזי מבקרים תת קרקעיים וסמויים מעין.

באמצעות ניתוח אדריכלי וחוויתי של מוזיאונים אלה – החל במיקומם האורבני וכלה בחומרי הבניין שלהם ובפרטיהם המבניים – אדגים כיצד מתחרים מרכזים אלה על המורשת הפיזית וההיסטורית של המקום לא רק לעומת התושבים הפלסטינים וההנהגה הפלסטינית, אלא בעיקר כמנסחי עמדה ציונית דתית אשר מנכסת את ערכי הממלכתיות הישראלית.

The Chain Goes On: New Heritage Museums Near the Western Wall

Alona Nitzan-Shiftan, The Technion

In 1977 the state of Israel approved Moshe Safdie's monumental and controversial plan for the Western Wall Plaza. In 1982 the modified plan was canceled as a result of two decades of political tension that culminated in two Intifadas. The ministry of religious affairs led the opposition to the plan. It refused to make the symbol of the destruction of the Temple a national site and a touristic center. Thus, as a result of external pressures (the Israeli-Palestinian conflict) as well as internal ones (the religious-secular divide), the construction of the plaza became impossible. Since the end of the millennium this difficulty stimulated new activity in the area surrounding the Western Wall Plaza. It started when, in 1996, the ministry of religious affairs opened the tunnels leading from the north of the plaza to the Via Dolorosa to the public. In 2000 the Antiquities Authority opened the Davidson Center in the cellars of the Umayyad palace excavated in the archaeological park south of the plaza. In 2006 the Western Wall Heritage Foundation opened a display of light, text, and glass near the Western Wall Tunnel telling the history of Israeli statehood near the site that symbolizes its realization. The status of these three sites – like many others that are being planned, dug, and built around the Wall and in the adjacent City of David – is located in an elastic space between the idea of a museum and that of a visitor center. The three of them are true to current perceptions of museology that see museums as means for education, and focus on the visitor's experience. The perception of the museum as an educational tool allows the successors of the ministry of religious affairs that opposed the Safdie plan to adopt a new strategy: instead of shaping the physical place, the Western Wall Heritage Foundation and the Elad organization are shaping the way it is perceived and the meaning given to it by visitors through museums, installations, and hidden subterranean visitor centers.

Through architectural and experiential analysis of these museums – from their urban location to the building materials and structural details – I will show how these centers compete on the physical and historical heritage of the site not only against the Palestinian inhabitants and the Palestinian leadership but also, and mainly, as formulating a Religious-Zionist position that appropriates values of the Israeli state.

ירושלים האוונגלית: שחזורים ודילמת האותנטיות (א)

ג'יימס ביילו, אוניברסיטת אוהיו

הרצאה זו בוחנת שחזורים אוונגליסטיים אמריקאיים של ירושלים וארץ הקודש מנקודת ראות היסטורית ושל זמננו. האוונגליסטים לא חדלים להתעניין בירושלים ובגאוגרפיה החומרית, הסמלית והרוחנית שלה. הדבר ניכר בפופולריות של העלייה לרגל לישראל, בארכאולוגיה המקראית הנלמדת באוניברסיטאות אוונגליסטיות, וכמובן ברעיונות פוליטיים של "תמיכה בישראל". אבל הדרכים שבהן מבינים האוונגליסטים את ההיסטוריה, את כתבי הקודש ואת זהותם מתבטאות ונבנות גם דרך מפעלי שחזור של ירושלים וארץ הקודש. בהרצאה זו אטען שמפעלי שחזור אלה צומחים מתוך דילמה הנמצאת בלב המסורת הדתית האוונגליסטית: החתירה המתמדת לבטא אמונה אותנטית על אף הנתק הבלתי ניתן לגישור בזמן, במקום ובתרבות ממקורות הדת.

אתחיל בניתוח בנייתו של פארק ארץ ישראל במכון צ'אוטאקוואה בניו יורק בשנות השבעים של המאה התשע עשרה. פרויקט זה כלל דגמים מוקטנים של ירושלים ושל אתרים אחרים בארץ הקודש וקשור לכנסייה האפיסקופלית המתודיסטית. אותם נושאים ושחזור חזותי של אתרים איקוניים שבים ומופיעים בפארק חוויית ארץ הקודש באורלנדו, פלורידה, אשר נפתח בשנת 2001 ומשתמש באטרקציות כגון "המקדש המפואר", "רחוב שוק בירושלים" דגם של ירושלים בשנת 66 לספירה" כדי להציג "מוזיאון חי הלוקח אתכם למרחק 7000 מייל ו-2000 שנה לעבר, לארץ כתבי הקודש". בשתי הדוגמאות אראה כיצד משתמשים השחזורים בחומריות מדומיינת ואמיתית של ארץ הקודש כדי לבנות תחושת אמונה אותנטית.

לאחר מכאן אשתמש בעבודת שטח אתנוגרפית שערכתי מאוקטובר 2011 על פארק תנ"כי בשלבי תכנונו. "מפגש עם התיבה" הוא פרויקט מוצע בעלות מאה וחמישים מיליון דולר שנועד לקום בקנטקי. במרכזו יעמוד שחזור בגודל מלא של תיבת נח. המחקר עוסק בהבניית תרבות ומתמקד בצוות התכנון האחראי על הפארק ועל האטרקציות שבו. אנשי הצוות מציגים את עצמם כ"מהנדסי דמיון", כמו מהנדסי הפארקים של דיסני, וחותרים ליצור חוויית בידור מקיפה המלמדת היסטוריה בריאתנית. בלב פעילותם נמצאת הצגת "העולם לפני המבול" שבו חי נח, וכדי להשיג את מטרתם הם משתמשים ללא הרף בדימויים חזותיים ובחפצים המקושרים לירושלים ולארץ הקודש.

לבסוף אראה שאף על פי שפארק התיבה המתוכנן משחזר הרבה ממה שמוצג בשני הפארקים האחרים, שחזורי ירושלים בכל אחד משלושת המקרים מותאמים לדרך שבה עולה דילמת האותנטיות בהקשר הנוצרי המסוים של כל אחד מהם – במתודיזם, בפנטקוסטליזם ובבריאתנות של ימינו.

Evangelical Jerusalem: Re-presentation and the Problem of Authenticity

James Bielo, Ohio University

This paper examines American evangelical reconstructions of Jerusalem and the Holy Land through a historical and contemporary perspective. Evangelicals maintain an abiding interest in Jerusalem as a material, symbolic, ideological, and spiritual geography. This is visible in the popularity of evangelical pilgrimage to Israel, evangelical university curricula in biblical archeology, and, of course, the political notions of "support for Israel." But, evangelical understandings of history, scripture, and identity are also reflected and recreated through acts of reconstructing Jerusalem and the Holy Land. In this paper I argue that evangelical reconstruction projects emerge from a dilemma that is central to their religious tradition: a constant striving to embody authentic faith despite being forever disconnected in time, place, and culture from their religious origins.

I begin this analysis with the making of Palestine Park at New York's Chautauqua Institution in the 1870s. This project featured small scale replicas of Jerusalem and other Holy Land sites, and was built to advance the Methodist Episcopal Church's Sunday School movement. The same themes and iconic visualization appear again in Orlando, Florida. The Holy Land Experience theme park opened in 2001 and uses attractions such as "The Great Temple," "Jerusalem Street Market," and "Jerusalem Model A.D. 66" to represent "a living, biblical museum that takes you 7000 miles away and 2000 years back in time to the land of the Bible." In both examples, I illustrate how evangelical reconstructions use imagined and actual Holy Land materiality to conjure a sense of authentic faith. From here, I engage ethnographic fieldwork I have conducted since October 2011 on a biblical theme park in-the-making. "Ark Encounter" is a proposed \$150 million project, to be built in Kentucky. The centerpiece of the park will be a full-sized reconstruction of Noah's Ark. This research is a study in cultural production, focusing on the design team in charge of conceptualizing the park and its attractions. The team casts themselves as "imagineers," in the mold of Disney, seeking to create an immersive entertainment experience that teaches creationist history. Representing "Noah's pre-Flood world" is central to the team's approach, and they constantly use imagery and artifacts associated with Jerusalem and the Holy Land to accomplish this representation.

Ultimately, I argue that while the Ark team's work reproduces much from Chautauqua and The Holy Land Experience, reconstructions of Jerusalem in all three cases is tailored to how the dilemma of authenticity figures in their particular Christian projects (Methodism, Pentecostalism, and modern creationism).

THURSDAY, JUNE 12

9:00–9:30 Opening Lecture

Chair: Menachem Hirschman

Naomi Koltun-Fromm Investing (in) Jerusalem: Sacred Stones, Cosmic Time, and Salvation Narratives (E) 32

9:30–11:30 Holy City of the Dead

Chair: Ora Limor

Doron Bar Between Heaven and Earth: The Jewish Cemeteries of Jerusalem 34

Khader Salameh and Tawfiq Da'adli Ziara Voyages to Jerusalem: Mamilla on the Route of Pilgrimage 36

Anthony Bale: A Living Tomb: The Prison of Christ at the Holy Sepulchre (E) 38

Nurit Stadler Barren Women and Virgins: Tomb-Womb Rituals in the Cult of Mary and Rachel 40

12:00–14:00 On and Through the Walls

Chair: Yoram Tsafir

Eyal Ben-Eliyahu What Is the Beginning Point? Between Joshua and Hadrian 42

Shalom Sabar The Walls and Gates of Jerusalem in Art: Between Judaism and Christianity 44

Reuven Gafni Delineation, Consciousness, and Jewish Law: The Old City's Wall in the Consciousness of the Old Yishuv in Jerusalem, 1850–1948 46

Wendy Pullan Rebranding Jerusalem: City Wall and Separation Barrier 48

14:00–15:00 break

15:00–17:00 Between Reality and Representation

Chair: Jackie Feldman

Noam Shoval Museums as a Stimulus for Urban Development? Case Studies in Jerusalem 50

Yonatan Mendel The Museological Aspects of the Conflict: Struggle, Territory, and Jerusalem in the Israeli Terrorism Exhibition and in the Palestinian Abu-Jihad Museum 52

Alona Nitzan-Shifan The Chain Goes On: New Heritage Museums Near the Western Wall 54

James Bielo Evangelical Jerusalems: Re-presentation and the Problem of Authenticity 55

17:30–19:00 In Jerusalem: The Film and the Memory

Sandra Hameiri Introduction to the film

Screening of David Perlow's film **In Jerusalem (1963)**

Haim Be'er A Moment Before I Left: Memories of Jerusalem

FRIDAY, JUNE 13

Tours for the General Public

Information and registration: had@ybz.org.il | 02-5398855

E = Paper will be presented in English

Simultaneous translation will be provided during all sessions.

Conference Program

WEDNESDAY, JUNE 11

09:00 Greetings: **Oded Irshai** Chairman, Institute for Research on Eretz Israel

Yehiel Leket, Chairman, Research Institute for Zionism and Settlement, Jewish National Fund (KKL)

9:15–11:15 The Temple Mount: Historical Research and the Shaping of the Present

Chair: B. Z. Kedar

Richard Hecht The Temple Mount Was in Our Hands: The Production of Sacrality, Identity, and Memory at a Sacred Site (E) 6

Yemima Cohen Heritage Tourism and the Memory of the Temple: The Influence of the Future on the Past 8

Yuval Baruch and Debbie Sandhaus Archeological Research of the Temple Mount: Ideals and Reality 10

Ronny Reich A Fresh Look at the Temple Mount Walls in Light of Recent Excavations 12

11:30–13:30 As the Mountains Surround Jerusalem

Chair: Sarit Shalev-Eyni

Eitan Bar-Yoseph The Pisgah in 19th Century English Culture 14

Ronit Sorek Anna Ticho and Leopold Krakauer: The Mountains of Jerusalem as a Parable 16

Housni Alkhateeb Shehada The Jerusalem School: The Temple Mount in Palestinian Art 18

Yael Shenkar The Temple Mount in the Cultural Discourse of Religious Zionism: Between Utopia and Reality 20

13:30–14:30 Break

14:30–16:30 The Mount of Remembrance: Planning and Meaning

Chair: Arnon Golan

Mooli Brog The Mount of Remembrance: Political and Semiotic Dimensions of Holocaust Commemoration in Jerusalem 22

Motti Golani The Mount of Remembrance as a Physical and Symbolic Expression of Zionist and Israeli Policy on the Question of Jerusalem 24

Assaf Selzer Mount Herzl: Between City and Capital 26

Avner Ben-Amos Two National Memory Spaces: Israel – Mount Herzl; France – Paris 28

17:00–18:45 Festive Session: The City as Culture

Chair: Oded Irshai

Greetings

Yaakov Yaniv Director, Yad Izhak Ben-Zvi

Member of the Halevi Family

The Yad Ben-Zvi Uzi and Michal Halevi Prize award ceremony

The Prize will be awarded to **Professor Yehoshua Ben-Arieh** for his book **The New Jewish City of Jerusalem During the British Mandate Period: Neighborhoods, Houses, People.**

Lecture: Abigail Wood Listening to Jerusalem 30

Jacky Levy performs "A City that is Closely Compacted Together"

Conference Academic Committee

Eyal Ben-Eliyahu Haifa University

Motti Golani Tel Aviv University

Eyal Ginio Hebrew University of Jerusalem

Ariel Hirschfeld Hebrew University of Jerusalem

Ora Limor Open University of Israel

Alona Nitzan-Shiftan The Technion

Oded Irshai Institute for Research on Eretz Israel, Yad Ben-Zvi

Jackie Feldman Ben-Gurion University

Ronny Reich Haifa University

Sarit Shalev-Eyni Hebrew University of Jerusalem

Yad Ben-Zvi Management

Yaacov Yaniv Director

Reuven Gafni Vice-chair, Institute for Research on Eretz Israel

Conference Coordinator

Liat Oshry Institute for Research on Eretz Israel

About the Conference

Yad Ben-Zvi's second international Jerusalem Days Conference for the Study of Jerusalem directs the attention of scholars and the general public to dozens of religious, national, and urban sites that are scattered in different geographical spaces of Jerusalem, around the Holy Basin, and in the eastern and western parts of the city. These sites – memorials and holy tombs; religious and social spaces; walls, gates, and entrances; mountains that surround the city and those within the city itself; museums and monuments – were formed and shaped during different historical periods and express different aspects and characteristics of the religions and communities in the city. They are all part of its unique and constantly changing fabric of life. The diversity of sites are implicated in the shaping of different groups' communal and local identities, and deciphering their meanings aids in the understanding of the development of social and religious processes in Jerusalem from ancient times up to the present day.

Simultaneous translation into English and Hebrew will be provided during sessions. Participants will include Jewish, Christian, and Muslim researchers from Israel and abroad who study Jerusalem, its past and the changes it constantly undergoes from a wide range of disciplines, including history, archeology, art, architecture, geography, philosophy, literature, and sociology.

Institute for Research on Eretz Israel, Yad Izhak Ben-Zvi
June 2014

YAD IZHAK BEN-ZVI

Institute for Research on Eretz Israel

Jerusalem: A Point of Reference

Meaning, Culture, Image and Local Reality in the Space of Jerusalem

Jerusalem Days:

The Second Yad Ben-Zvi International Conference
for the Study of Jerusalem

In Memory of Asher and Shoshana Halevi, builders of Jerusalem
in substance and in spirit

Wednesday – Friday, June 11–13, 2014

Abstracts

With the support of

Uzi and Michal Halevy

Dr. David & Yemima Jeselsohn

Research Institute for Zionism and Settlement, Jewish National Fund (KKL)

YAD IZHAK BEN-ZVI

14 Ibn Gabirol St., Jerusalem

www.ybz.org.il/Jerusalem-days-2014